

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

LVI. ÉVFOLYAM

1. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1943.

JANUÁR

Az új költségvetés.

A közoktatásügyi tárca 1943. évi költségvetését fokozott érdeklődéssel forgattuk. A költségvetések mindig a legközelebbi jövőbe engednek bepillantást. Az előző lépés után teendő következő lépésre pedig mindenki kíváncsi. Ebből a lépésből kiki megállapítja magában, hogy zuhanás vagy helybentopogás következik-e, avagy a tágabb lehetőségek napfényében fürdő csúcs felé visz-e az út?

A közoktatásügyi költségvetés természetesen az egész hazai közoktatás következő esztendejéről ad összefoglaló képet. Bennünket ugyan az egész kép is érdekel, de mégis elsősorban azokra a vonásaira vagyunk kíváncsiak, melyek a tanítóképzés leendő helyzetképét vetítik elénk. Megtudjuk ezekből a vonásokból, hogy a tanítóképzés 1943-ban sem fog egészen öncélú életet élni. A képzés ideje továbbra is öt esztendő marad ugyan, de az I—III. osztály mint liceum fog működni s a tulajdonképpeni tanítóképzés módosított óra- és tanítástervvel a IV. és V. osztályban fog 1943-ban is (és bizonyára még jó néhány éven keresztül) történni.

Az intézetek száma a Délvidék visszafoglalása, a keleti és erdélyi részek visszacsatolása, de magának a trianoni területnek belső erőfejlődése folytán is lényegesen megnövekedett. A tanítóképzés fája kiterelvényesedett. Az előző év 77 intézetéből 87 lett. Ebből az állami intézetek száma 23, a többi a hitfelekezetek közt oszlik meg. De a hitfelekezeti intézetekből is 16 liceum-tanítóképző és 31 leányliceum-tanítónőképző államsegélyben részesül. Ezeknél az intézeteknél az iskolafenntartók a tanárok illetményeinek 10—40 %-át, átlag 28,5 %-át viselik, a többi állami hozzájárulás, fizetés-kiegészítési államsegély formájában.

Az összes liceumok és tanító(nő)képző-intézetek fenntartására az 1943. évre a költségvetésben 5.643.600 P van beállítva az előző évi 4.408.400 P-vel szemben. Ennek a lényeges többkiadásnak oka, a viszonylag nem nagy beruházások és a szükségképpeni fenntartási költségek mellett, a személyi járandóságok tetemes megnövekedése. Új intézetek állítása, a meglévőkben új osztályok nyitása, a hiányzó gyakorlóisk. tagozatok felállítása új állások rendszeresítését tette szükségessé állami és hitfelekezeti vonatkozásban egyaránt. Az állami intézeteknél egy VI., két VII. fiz. osztályú igazgatói, 21 rendes tanári, 15 helyettes tanári és 15 gyakorlóisk. tanítói állás mint új szervezés került a költségvetésbe. További többletet jelent egy V.

fiz. osztályú igazgatói állás szervezése és 40 helyettes tanári állásnak rendes tanári állássá átszervezése. Az új szervezéssel az állami intézetekben 23 igazgató és 351 tanár és gyakorlóisk. tanító látja el az oktató munkát. Ez az oktató személyzet a következőképp oszlik meg: 4 igazgató van, illetőleg lesz az V., 12 a VI. és 7 a VII. fiz. osztályban, 227 a rendes, 61 a helyettes tanár és 63 a gyakorlóiskolai tanító. A hitfelekezeti intézetek közül a hajdudorogi gör. kat., a sepsiszentgyörgyi és szatmárnémeti ref. tanító-, illetőleg tanítónőképző-intézet 2—2 államsegélyes rendes tanári állást kapott, ezenkívül szükségessé vált a nemállami intézeteknél egy VI. és két VII. fiz. osztályú igazgatói, egy rendes tanári, 5 szerzetes tanári, egy helyettes tanári állás szervezése. További gyarapodást jelent még ezenkívül egy VII. fiz. osztályú igazgatói állásnak V. fiz. osztályú állássá, 34 helyettes tanári állásnak rendes tanári állássá átszervezése.

A költségvetés nemcsak a tanítóképzés szempontjából, de mondhatni az összes iskolatípusok vonalán kifejezett támogatásban részesíti a hitfelekezeti oktatást. Szembetűnik ez a hitfelekezeti tanítóképzői iskolaépítés elősegítésében is. Az állami intézetek közül csak a bajai és a pápai intézet épületének bizonyosfokú rendbehozásáról van szó. A bajai intézet elavult épülete és felszerelése korszerűsítésének a délvidéki területek visszafoglalása folytán van jelentősége s erre a célra II. részletként 125.000 P szerepel a költségvetésben; a pápai áll. tanítóképző ugyancsak szűk épületének átalakítására II. részletként 60.000 pengő. Ezzel szemben a pápai ref. tanítónőképző épületének kibővítésére IV. részletként 110.000 P, a csíkszeredai rk. tanítóképzőnél a marosvásárhelyi rk. tanítóképző-intézet áttelepítésével kapcsolatos építkezésekre II. részletként 100.000 P, a hajdudorogi gör. kat. egyházmegye által felállítandó tanítóképző építési költségeihez való hozzájárulás II. részletként 100.000 P, a gyergyószentmiklósi rk. tanítóképző-intézet elhelyezésével járó építkezés támogatására II. részletként 250.000 P, az ungvári gör. kat. tanítóképző-intézet tatarozására és félbenmaradt tornatermének befejezésére 50.000 P, a soproni és aszódi ev. tanítóképző-intézet építési segélyére 100.000 P van beállítva a költségvetésbe.

Íme a költségvetésnek reánk vonatkozó fontosabb adatai. Nincs szó nagyvonalú újításokról, még jelentősebb továbbépítésről sem. A költségvetés inkább csak az eddigiek megtartására, az intézmény és a benne folyó munka zavartalan biztosítására törekszik. Egyebet várni egy költségvetéstől a mai zivatáros időkben aligha is lehet. Ma sorskérdéseket eldöntő dolgokra kell a pénz. Mindazonáltal ez a költségvetés sincs híjával olyan dolgoknak, amelyek a tanítóképző tanárság körében örömet keltenek. Nagyon örülünk az aránylag sok helyettes tanári állásnak rendes tanári állássá átszervezésének. Örülünk, hogy két évi szolgálat után mindenki rendes tanár lesz. Reméljük, hogy ez a várakozási idő is hováhamar még rövidebb lesz. Örömet keltett, hogy az osztályfőnöki díjat mi is visszakaptuk.

Örülünk, hogy amikor mindenfajta munka bérét lényegesen emelték, az óraadó tanárok óradíja is némi javításban részesül.

De a költségvetésből olyan dolgok is kiolvashatók, melyek fájnak a tanítóképző tanárságnak. A gimnáziumoknál az V. fiz. osztályú állások szaporításánál a közokt. miniszter úr azt mondja, hogy ezen állások keretében olyan tudományos munkát végző vagy kiváló nevelési munkát felmutató tanárokat is kinevezni óhajt, akik igazgatói tisztet nem töltenek be. Jól tudjuk, hogy az egyetemi s a főiskolai tanárok és egyébként is tudományosságunknak legfőbb képviselői elsősorban a középiskolai tanárok sorából kerülnek ki. De ilyenekkel már mi is és más középfokú iskolák is dicsekedhetnek. Kiváló nevelési munkát felmutató tanároknak sem vagyunk híjával. Természetes, hogy tudós és elhivatott nevelő aránylag kevesebb akad köztünk, mert sokkal kevesebben, a középisk. tanárságnak csak mintegy a nyolcada vagyunk. Ilyen arányban ezt az intézkedést reánk is ki lehetett volna terjeszteni.

Sokkal jobban fáj azonban az, hogy igazgatóink előhaladási lehetősége rosszabb a középisk. igazgatók előhaladásánál. A gimnáziumok 104 igazgatója számára 42 V. fiz. osztályú állást biztosít a költségvetés. Így a gimn. igazgatók 40.38 %-a élvezi az V. fiz. osztályt. Ezzel szemben a tanítóképzők 23 igazgatója közül csak négy juthat az V-be, tehát az igazgatóknak csak 17.39 %-a. A tanítóképzők igazgatói azt hiszik, hogy ők is felelősségteljes, nehéz munkát végeznek. Megérdemlik tehát, hogy leglább a 40 %-ot jobban megközelítő értékelésben részesüljenek.

Még van egy olyan sajtó sebe a tanítóképzésnek, amelynek orvoslása még egy világháborús költségvetés keretében sem lehetetlen. Ez a sajtó seb a gyakorlóiskolai tanítók mostoha helyzete. Nem jelentene nagy költségtöbbletet számukra a VI. fiz. osztálynak a megnyitása. Mostani haladásukban munkájuknak alig van valami ellenértéke. Pedig alapos kiválogtás, illetőleg súlyos vizsgálat után lesznek gyakorlóiskolai tanítókká. Évek óta tagja vagyok a gyakorlóisk. tanítói vizsgáló-bizottságnak. Ez a vizsgálat órákig tart s mondhatom, hogy egyike a legnehezebbeknek. A vizsgáló-bizottság tapasztalata szerint az értékesebb tanítók fogyó becsvággal jelentkeznek erre a vizsgálatra. A nehéz vizsgálat után következik a nehéz szolgálat s a közelmúltban is megtörtént, hogy a vizsgálatot sikerrel kiálló és a szolgálatot megkezdő tanító kilépett a gyakorlóisk. tanítói szolgálatból. Odakötni és lelkesíteni csak úgy lehet, ha legalább annyira mentesítjük az anyagi gondoktól, amennyire azt kivételes, sokirányú és idegpusztító munkája után valóban megérdemli.

Molnár Oszkár.

A kisebbségi kérdés a debreceni Nyári Egyetemen és a szakfolyóiratokban.

A kisebbségi kérdés egyike azoknak, amelyekbe lépten-nyomon beleütközünk, mert jóformán állandóan az előtérben van. A mindennapi és a legtávolabbi időre kiható politikának is egyik legfontosabb problémája. De nemcsak nálunk, hanem Európa minden országában. Az első világháború után Európában 40 milliónyi volt annak a kisebbségnek a száma, amelynek jogait a Nemzetek Szövetsége volt hivatva megvédeni.

A Nemzetek Szövetsége legfontosabb szervei voltak: 1. a közgyűlés, 2. a tanács és 3-szor a titkárság. Ennek a harmadik főszervnek 12 főbb osztálya volt. Ezek között egyik legfontosabb volt a kisebbségek osztálya. De miként a másik fontos osztályának, a lefegyverezésének is az volt a főfeladata, hogy elsősorban a legyőzötteket fegyverezze le és akadályozza a katonai megerősödésüket, úgy a kisebbségek osztályának is a főgondja elsősorban arra irányult, hogy csak a legyőzötteket szorítsa a kisebbségek számára biztosított jogok érvényesítésére.

A trianoni végzésekkel megcsonkított hazánk ugyan majdnem tiszta nemzeti állammá lett, mert lakóink 89.6%-a volt magyar, de az aránylag kisszámú (6.9% német, 1.8% tót és 1.3% más) kisebbségeink jogainak biztosítására mégis szükségesnek találta az 1921. évi XXXIII. gyászkeretes törvény 55. és 58. pontjaiban a következőket határozni: Magyarország kötelezi magát, hogy az ország minden lakosának születési, nemzetiségi, nyelvi, faji vagy vallási különbség nélkül, az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja. Minden magyar állampolgár faji, nyelvi vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi. — Vallási, hitbéli vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése, avagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen magyar állampolgárra sem lehet hátrányos. Egyetlen magyar állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában, a magán vagy üzleti forgalomban, a vallás, a sajtó útján történő vagy bármilyen természetű közzététel terén vagy a nyilvános gyűléseken. Azok a magyar állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi magyar állampolgárok. Nevezetesen: joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolják.

Ezeket a végzéseket csak azért idézem, hogy emlékeztessenek arra, miszerint a győztesek is kötelezték magukat hasonlóképpen a kisebbségi jogok tiszteletbentartására. Kötelességüknek azonban még-

sem tettek eleget. Viszont a magyar állam kész volt a kötelezettségek teljesítésére már csak azért is, hogy ennek alapján biztosítsa az elszakított területekre került 3.3 millió kisebbségi magyar jogait. Megérthetjük tehát, hogy ez volt az okos politika a magyar állam részéről, annak ellenére, hogy az utódállamok ezzel sem törődve, lábbal tiptorták a kisebbségek jogait. Genfbe pedig hiába fellebbeztek ezen eljárás ellen a magyarok, mert ott a határozatokat az általános szabályok értelmében egyhangúlag kellett hoznia. Ha tehát egyetlenegy állam ellene volt a néki nem tetsző magyar kisebbséget védő javaslatnak, akkor az már nem válhatott határozattá.

Ilyen minden méltányosságot és jogot figyelmen kívül hagyó eljárás ellenére is a magyar állam a legmesszebbre menően biztosította a maga nem-magyar anyanyelvű állampolgárainak jogait. 1924-ben például a II. törvénycikkkel rendelte el: „Az olyan királyi járásbírósnál és királyi törvényszéknél, valamint az olyan állami és önkormányzati hatóságnál és hivatalnál, melynek területén a lakosságnak legalább egyötöd része ugyanahhoz a nyelvi kisebbséghez tartozik, olyan személyeket kell alkalmazni, akik az illető kisebbségi nyelvben is jártasok. Az említett helyeken alkalmazásban álló személyzet köteles a működése területén az előző bekezdésben említett arányban élő kisebbség nyelvét ennek a törvénynek életbeléptétől számított két éven belül elsajátítani”.

Jellemző helyzetünkre és felfogásunk becsületére, hogy ez a törvény nemcsak a papírra került, hanem végre is hajtották. Jó ezt tudni, mert csak így érthetik meg a magyar állam mai kisebbségvédelmi politikáját azok, akik azt túlságosan türelmesnek vagy nagyon is szentistváninak gondolják. A magyar állam vezetői még ma is úgy vélik, hogy az állam méltóságának is inkább a következetesség felel meg, mint a folytonos ide-odaingadozás.

A trianoni béke megdöltével a magyar állam elindult a régi határok kikerekítésének az útján és ma már 171 és $\frac{3}{4}$ ezer km² területet mondhat a magáénak. 14.4 millió lakosának a kisebbsége ma már nem 10.4%, mint megcsonkításának első korszakában, hanem kb. 25%. Minél több területet hoz vissza a jövő, ez a %-szám mindig növekedni fog. Mikor együtt volt az integer Magyarország, 45.5 volt a %-szám és a magyar állam akkor sem erőszakkal, elnyomással igyekezett kisebbé tenni ezt a 45.5%-ot. Csak a kisebbségek jobb belátásától és a történelmi sors kedvezésétől várta a %-szám javunkra való változását. Alig tett valamit abban az irányban, hogy a magyar ajkú állampolgárok közül minél többen tanulják meg az akkor nemzetiségeknek nevezett kisebbségeknek a nyelvét. Nagylelkűen megalakította 1868-ban „a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában” a XLIV. törvényt, de azt a maga teljességében végrehajtani nem tudta. Gondoljunk például csak annak 21. §-ára, amely elrendeli: „A községi tisztviselők a községbeliekkel való érintkezéseikben azok nyelvét kötelesek használni”. Idéztem ezt a §-t azért, mert a magyar államnak ma is ez a helyes felfogása a községi tisztviselők nyelvtudásáról, de a község nyelvét beszélő tisztviselők számát csak akkor tudja gyara-

pítani, ha a magyar anyanyelvűek közül is minél többen tanulják a nemzetiségek nyelvét. Ez nemcsak az egymáshoz való közeledés lehetőségét biztosítja, hanem lehetővé teszi, hogy a magyar állam feltétlenül magyar érzésű, de a kisebbségek nyelvét mégis értő tisztviselőket alkalmazhasson.

Egyébként hogy miképpen gondolkozik a magyar állam a területén élő kisebbségekről, ezt tudjuk meg a X. évfolyamát élő *Láthatár* októberi és novemberi számaiból. A magyar állam kormányelnöke ugyanis lehetővé tette, hogy a Debreceni Nyári Egyetem és a Tisza István-Egyetem jogi és államtudományi karának Kisebbségi Intézete által rendezett nemzetiségi előadássorozaton múlt év augusztus havában a legrészletesebben foglalkozhassanak a szakemberek a magyar nemzetiségi kérdéssel és az ezzel kapcsolatos problémákkal. Ennek a tanfolyamnak a keretében 22 előadónak a tanulmányait közli a *Láthatár* októberi és novemberi száma. A tanfolyam hallgatói elsősorban közigazgatási tisztviselők voltak.

A folyóirat októberi száma közli a nyári egyetemen elhangzott 22 előadást. A huszonharmadik előadás *Makkai* Lászlóé, az Erdélyi Tudományos Intézet fiatal tanáráé, a novemberi számban látott napvilágot és a magyarországi románokról szól, akikről kimutatja, hogy egyenes utódai a középkor utolsó évszázadai alatt hozzánk a XIII. század elején szörványosan, majd a XIV. elején két nagyobb hullámban bevándorolt északbalkáni románoknak. Teljes realizmussal mutatja be, miként pusztult ki a mohácsi vész után Erdélyben is a magyarság (akár a Duna-Tisza mentén) és miként szűnt meg a magyar-román egyensúly a magyarság pusztulásával és a mezőségi és más magyar népelem egy részének az elrománosodásával. Megemlíti az eléggé ismert tény, hogy a román szellemi ébredést Erdély fejedelmei kezdeményezték azáltal, hogy a reformáció terjesztése érdekében először fordították román nyelvre a Szentírást és megszüntették a román egyházban a szláv nyelv használatát, az anyanyelvvél helyettesítve azt. Szól a XVIII. század végén keletkezett kontinuitás meséjéről „mely ma is mélyen gyökerezik a románság tudatában, úgy, hogy észokokkal majdnem reménytelen kísérlet onnan kiirtani”. A szellemi ébredés és irodalomfejlesztés után érkezett el a románság is oda, hogy a politikai egyenjogúságot is követelje „valóságos véd- és dacszövetséget” élvezve az uralkodóház részéről, akár a többi nemzetiségek. 1849 után hamarosan „egy minden románokat magában foglaló államról kezdett álmodozni” a román középosztály egy része. Elnyomatási panaszait *Tribuna* c. újságjuk és a határokon kívülről szított irredentizmus hangoztatta. „A nemzeti-ségi kérdés ezzel külpolitikai kérdéssé változott s mint ilyent oldották meg a földrajzi és történelmi adottságokra való tekintet nélkül a trianoni békediktátum szerzői.” Végül a bécsi döntés után visszakerült közel egy millió román helyzetét vázolja *Makkai* László, hangoztatva, hogy a legelső feladat a magyarság és románság között a meg-ingott bizalom helyreállítása, „amit elsősorban egy pártatlan, magasszínvonalú közigazgatástól vár mind a két fél”.

Hasonló terjedelemben ismerteti a magyarországi *rutének* történetét és sorsát *Ilniczky* Sándor nagyprépost és kárpátaljai főtanácsadó. Tanulmányában még nem használta fel a magyar rutén-ség kítűnő ismerőjének, *Sztripszky* Hiador min. tanácsos kiváló művelődéstörténeti tanulmányát, amely a Kárpátaljai Tudományos Társaság folyóiratában, a *Hajnalban* (*Zora*) jelent meg, szétrombolva *Králickij* Anatol ruszin egyházi polihisztor kultúrtörténeti hamisításait a kárpátaljai ruszin művelődés kezdeteiről. *Sztripszky*nek ezt az „értékes szellemtörténeti és tisztázó tanulmányát” a *Láthatár* novemberi száma ismerteti négy hasábon keresztül, kiemelve annak a maga „egészében és részleteiben” való eredetiségét és önálló kutatásokon alapuló tudományos értékét. *Ilniczky* említett és szintén értékes tanulmányát azzal fejezi be, hogy teljes felelőssége tudatában meri állítani, „hogy a ruténség Szent István országának most is, a nagy próbatétel után is, leghűségesebb nemzetisége”.

A magyarországi *szlovákokról dr. Sziklay* László főiskolai tanár értekezett. Kiindulási pontja, hogy a mai szlovákok ősnépe, magja valóban itt élt a mai szlovák nyelvterület nyugati részén s a Nagymorva Birodalom egyik részét alkotta. „*Cyryll*, *Metód* és tanítványainak elköltözése után *Bizánchoz* semmi köze már nincs, de hiányzik még a nyugati szellemi kultúra is, mikor a magyarság 896-ban ebben a hazában megjelenik. *Szent István* kapcsolta a szlovákságot is véglegesen a nyugati kultúrkörhöz. *Noha* a magyarsággal együtt építi ki szellemi fejlődését, a XVI. és XVII. századokban meginduló szlovák irodalom mégis csehül szólal meg. *Oka* ennek a reformáció, melynek idején a szlovák nép nyelve minden irodalmi hagyományt még nélkülözött és így átvette a husziták révén Felsőmagyarországon különben is szóhoz jutott cseh irodalmi nyelvet. „A csehnyelvűség tehát nem bizonyítja a cseh-szlovák nemzetegységet, a kor protestáns irodalmának liturgikus nyelve, semmi egyéb. S éppen ezért: a szlovákoknál önálló, a csehtől független fejlődésnek is indul”. Az ellenreformáció „szlovákosítja „tisztítja” a meglévő irodalmi nyelvet, később pedig teljesen áttér a szlováknyelvűségre”. Ez *Pázmány Péter*en keresztül magyar hatás és miként a szlovák születésű tudós *Bél Mátyás* magát hungarusnak vallotta, úgy valóban e korszak szlovákjainak szemlélete nem ösmer semmi különbséget magyar és szlovák között, magát az egységes hungarus-nemzet tagjának tekinti. A XVIII. század végének eszméi serkentik a szlovákokat is az önálló nemzeti lét megalkotására, de csak jóval később jelentette ez a magyar államtól való elszakadás vágyát. *Stúr* és társai alkotják meg a középszláv nyelvjárásból a szlovák irodalmi nyelvet. A végső eltávolodást aztán a XX. század első éveei hozzák, amit jól használ ki a csehek imperialista tevékenysége. Így érkezőnk el *Trianonhoz*. „A közelmúlt eseményeit — a kellő történelmi távlat híján, — nem akarjuk tárgyalni” — fejezi be az előadó, csak a szlovák szellemhez visszatérve, emeli ki, hogy öntudatosan és kellő tapintattal azon kell lennünk, hogy tűnjenek el az elmúlt nyolcvan esztendő felszínes, inkább politikai mint lelki-szellemi jellegű

ellentétei s vissza kell állítanunk az elmúlt évszázadok közös patriotizmusát, mert egyrészt tartós, építő megoldást ez hozhat, másrészt meg ezt parancsolja az évszázadok tanúsága is.

Thim József dr. történetíró a magyarországi *vendekről, horvátokról, bunyevácokról* és *sokacokról* értekezett, kapcsolatban a *szerebek* történetével, akikről külön előadásban *Deák* Lajos dr. Bács Bodrog megye főispánja emlékezett meg. A visszacsatolt Délvidék nemzetiségi viszonyait külön előadásban még *Balla* Pál dr. miniszterelnökségi min. tanácsos ismertette. *Birkás* Géza dr. min. s. titkár és *Pukánszky* Béla a hazai *németekkel* foglalkoztak. Előadást tartottak még a magyarországi nemzetiségek településtörténetéről (*Szabó* István dr.), azok antropológiai viszonyairól (*Balogh* Béla dr.), jogi helyzetéről (*Oszwald* György dr. min. elnökségi min. tanácsos), sőt még lélektani szempontból is vizsgálta őket egy egyetemű c. rk. tanár (*Boda* István). *Flachbart* Ernő egyet. tanár, a nemzetiségi kérdések egyik legkitűnőbb ismerőjének két előadását is közli a Láthatár. Az egyik *A nemzetközi kisebbségi jog legújabb fejlődése*, a másik *A magyar nemzetiségi jog és politika történetének vázlatja*. *Hankiss* János az irodalomkultúra szempontjából vizsgálta a nemzetiségi kérdést. Bebizonyítja, hogy a magyar irodalom nagyobb jelentőségű és nagyobb felelősségű irodalom a nemzetiségi irodalmaknál és az egyetlen közös irodalom, mely az ország különböző részeiben elterjedt. A nép az irodalmából ismerhető meg. Ismertessük meg tehát irodalmunkat a nemzetiségekkel és tanulják meg különösen azok a magyarok a nemzetiség nyelvét, akik nemzetiségi vidékre kerülnek.

Vizsgálták a hazai nemzetiségeket egyházi férfiak felekezeti szempontból. Így a kat. nemzetiségeket *Pfeiffer* Miklós dr. kassai székesegyházi kanonok, aki bevezetőjét így kezdte: Húszesztendő csehszlovákiai magyar kisebbségi életem egyik legbecsesebb tapasztalata és élménye az, hogy a saját kat. hitemhez és egyházamhoz való törhetetlen hűséget és szeretetet mindig sikerült egybekapcsolni a legőszintébb testvéri szeretettel, együttérzéssel és együttműködéssel református és evangélikus magyar testvéreimmel. Dr. *Nagy* Géza ref. teológiai tanár a református egyháznak a magatartását vizsgálta a nemzetiségekkel szemben és végső eredményként megállapítja, hogy „a református egyház hű munkatársa az államnak a Bethlen Gábor által már egyszer megvalósított szentistváni gondolat szellemében a nemzetiségek testvérként való megnyerése által. Ezt a munkáját minden felelős kormányzati tényezőnknek el kell ismernie és méltányolnia”.

Hogy a nemzetiségi kérdés a mai Magyarországnak, mint a régi történeti Magyarországnak egyik létfontosságú problémája és az egész magyar történelem központi problémája, azt egy külön előadásban *Moravék* Endre min. o. tanácsos fejtegette. De ennek a megállapításnak adott hangot a tanfolyamot megnyitó *Pataky* Tibor államtitkár, aki az állami, a hivatalos nemzetiségi szolgálatnak immáron 21 év óta vezetője. Szerinte „az 1918—38. közti húsz év

eseményei következtében a nemzetiségi kérdés a magyar államiság alapkérdéseinek egyik legfontosabbja". Az a feladat hárul ránk ma, hogy amikor létünkért harcolunk, országunk fennmaradásáért, jövőjéért küzdünk „akkor békességet teremtsünk, kiegyenlítődedést munkáljunk ki, időtálló szintézist készítsünk elő a magyar állam, a magyarság és a magyar állam területén élő nem magyar ajkú lakosság között. Az, hogy Debrecenben, a Nagy-Alföld ősi emporiumában hangoznak el egy *nagyobbszabású felvilágosító s nevelő akció kezdeteként* a nemzetiségi kérdést megvilágosító, annak helyes megoldását munkáló előadások, utal arra, hogy a nemzetiségi kérdés nemcsak a nemzetiségekhez tartozók ügye s nemcsak azoké a magyaroké, akik nemzetiségi vidéken élnek, hanem minden magyaré. Nemcsak a kolozsvárié, a soproni, nagysurányi, kassai magyaroké, hanem épúgy a szegedié, a kecskemétié, a kisújszállásié s a pápai magyaré is. A debreceni, a hajdúsági magyar embernek ez éppen olyan nagy problémája, éppen olyan sorskérdése, mint az előbb nevezett nemzetiségi vidéken élő magyaroké. Jól vessük ezt eszünkbe."

A nagysúlyú bevezetés után az államtitkár nemzetiségi politikánk alapjait ismertette a legfontosabb statisztikai adatok bemutatásával és programot adott arról, hogy mi minden szükséges ahhoz, hogy a köztisztviselők apróra és pontosan megismerjék az egyes nemzetiségek sajátos viszonyait, még azoknak speciális problémáit is és nemcsak könyvből, hanem a viszonyok helyi tanulmányozásából. Türelemmel, szeretettel, szeretetteljes bánásmóddal kell lelkükben elenyésztetnünk azokat a mesterséges válaszfalakat, amelyeket az idegen uralom emelt köztük, a magyarság és a magyar állam között. Ez a feladat elsősorban kormányzati és közigazgatási feladat.

A statisztikai adatok fontosságát a nemzetiségi kérdésekkel kapcsolatban legkiválóbb statisztikusunk, dr. Kovács Alajos államtitkár világította meg, aki egy remek tanulmányban mutatta be a magyarság számbeli súlyát Magyarországon történelmünk folyamán és jelenleg. Egyik legérdekesebb, de legszomorúbb megállapítása, „hogy Magyarországnak mostani nemzetiségi megosztottsága csak a török hódítás utáni időkben, a XVIII. században jött létre és kétségtelen az, hogy ha a török hódítás nem lett volna, ma a Kárpátok övezetén belül körülbelül 40—50 milliónyi népesség élne 90 százaléknyi és még nagyobb arányú magyarsággal". Megelégedéssel állapította meg, „hogy a mai magyar közigazgatás alatt levő területen a magyarság számbeli túlsúlya olyan nagy, hogy a mellett a nem magyar ajkúaknak arányszámai eltörpülnek. És ha még a számbeli túlsúlyon felül azt a kulturális erőt is mérlegeljük, ami a nemzetiségeket sokszorosán felülmúlja, úgy az általános műveltség, mint a magasabb iskolázottság tekintetében, azonkívül figyelembe vesszük, hogy a városi népességben a magyarság még nagyobb túlsúlyt képvisel, a megnagyobbodott Magyarország jövőjét nyugodtan tekinthetjük".

A Láthatárban ismertetett sok érdekes és értékes tanulmányok közül végül a legközelebről érdekel bennünket a dr. Kósa Kálmán miniszteri osztályfőnöke, aki *Nemzetiségi iskolapolitikánk és iskolaügyünk* címmel abból a történelmi alapvetésből indul ki, „hogya a magyarság európai meglepedésétől és államalapításától kezdve sohasem tekintette kizárólagos kötelességének fajiségának szolgálátát és védelmét, hanem általános emberi, illetőleg európai feladat betöltését is vállalta”. Ebből a felfogásból alakult ki a szentistváni gondolat és politika, amely megadja a magyar nemzetfogalom lényegét is. Idézi Kósa Kálmán sok egyéb értékes megállapítása között, hogy ezt a lényeget boldogult Teleki Pál önti legtömörebben szavakba a következőképpen: „A mi nemzetfogalmunk nem a nyelv-nemzetfogalom, hanem a nemzettestek fogalma, azok együttesének fogalma, akik a nemzet feladatát átérzik és vállalják, egészen mindegy, hogy milyen nyelven. A magyar nemzet lényege nem a magyar beszéd, de a magyar összefogó erő, a politikai vezetőtehetség, a keleti egyensúlyérzék, a magyar politikai eszme. Valóban benne van ebben legtömörebben nemcsak a nemzetfogalom lényege, hanem az abból következő politikai felfogás, hogy mi minden nemzetiséget testvérnek tekintünk, még azokat is, kiknek különleges jogokat biztosítottunk, még arravonatkozólag is, hogy népiségüket korlátozás nélkül megőrizhessék. De ennek ellenében természetesen annyit mindig megkívánunk, hogy alattvalói hűséggel és engedelmességgel viseltessenek azzal az állammal szemben, mely új hazát adott a befogadott kisebbségeknek.

1938 óta a Pázmány Péter Tudományegyetemmel kapcsolatban Kisebbségjogi Intézet működik, amelynek *Kisebbségvédelem* címmel kéthavonként megjelenő folyóirata van. Megelőzte ezen a téren a pécsi Erzsébet-Tudományegyetem egy évvel. Ennek folyóirata a két havonként 60 lap terjedelemben megjelenő *Kisebbségi Körlevél*. Mindkét folyóirat a kisebbségekkel foglalkozik — kiket újabban megint mint régen — nemzetiségeknek mondunk. Különös figyelemmel kísérik a határainkon túl élő magyar testvéreink sorsát, időnként beszámolót adva életükről. A pécsi és budapesti kisebbségi intézetekhez hasonlóan a debreceni tud. egyetemen is megszervezték a kisebbségjogi intézetet. Ezekben a kisebbségi intézetekben szívesen látnak minden komoly érdeklődőt. Sajtótermékeiket is bárkinek rendelkezésére bocsátják, sőt rövid időre ki is kölcsönzik. Ott ismerhetők meg és tanulmányozhatók a trianoni határokon túl élő magyarság és a határainkon belül élő nemzetiségek lapjai. Rövid áttekintést ezekről a következőkben adhatunk. A jugoszláviai magyarság ügyét szolgálta és szolgálja néhány más magyar lappal együtt ma is az *Új Nép* című hetilap, mely VIII. évfolyamát éli és megjelenik minden szombaton Újvidéken. Kiadója és tulajdonosa dr. Nagy István, jelenleg Bács Bodrog megye főispánja, aki a debreceni nyári egyetemen a nemzetiségi előadássorozat egyik szereplője volt; felelős szerkesztője *Radicevich* Sándor. A lap megjelenését 1935-ben hosszú tárgyalások után még a jugoszláv kormány

engedélyezte „A NÉP” címmel és ez volt a vajdasági és horvátországi magyar kisebbség egyik népszerű lapja. Újvidékről hamarosan áttette szerkesztőségét és kiadóhivatalát Eszékre, majd innen Zágrábba, mely helyeken jobban ápolhatta a horvátokkal való jóviszonyt. Jugoszlávia összeomlása után visszatért Újvidékre, ahol 1942 óta *Új Nép* címmel jelenik meg egy év terjedelemmel. Horvátországban és Szerbiában ma nincsen magyar nyelvű lap és a még ott élő magyaroknak is egyik legjobban kedvelt magyar lapja az *Új Nép*.

A Romániai Magyar Népközösség lapja a Temesvárott megjelenő *Déli Hírlap*, amelyet 18 évvel ezelőtt alapított dr. *Vuchetich* Endre és dr. *Várnay* Elemér. Megjelenik mindennap a vasárnapokat és ünnepnapokat követő napok kivételével nyolc lapnyi terjedelemben. Felelős szerkesztője dr. *Puhala* Sándor. Régi és jól bevált folyóirata lett az annak idején Romániához csatolt magyarságnak a Lugoson megjelenő MAGYAR KISEBBSÉG című nemzetpolitikai szemle is. Megindult még 1919-ben, s így már több mint két évtizede foglalkozik a magyar kisebbségek kérdésével. Meg kell jegyeznünk, hogy nemcsak a romániai, hanem az összes elszakított magyar kisebbségek folyóirata ez a derék szemle. Elsősorban természetesen a romániai magyaroké. De számos előfizetője volt Csehszlovákiában, sőt a megcsonkított Magyarországon is, honnan évi 16 pengőért kapták az előfizetők a minden hónapban kétszer, esetleg egyszer összevont számban megjelent szemlét, melynek összterjedelme egy-egy esztendőben 600 lapot tett ki. Szerkesztői voltak *Jakabffy* Elemér dr., *Sulyok* István dr. és *Willer* József dr. Legújabban *Jakabffy* és *Willer* a szerkesztők.

Szlovákiában a magyarság sajtóorgánuma a *Magyar Hírlap*. Második évfolyamát éli. Pozsony a kiadási helye és napilap. Főszerkesztője *Somos* Elemér. Lapvezér *Esterházy* János. Megjelenik minden nap, hétfőn is. A nem vasárnapi számok terjedelme rendszeren 10 lapnyi.

A hazánk határain belül élő ruténeknek Ungvárott megjelenő napilapját és folyóiratát a bpesti Kisebbségjogi Intézet nem tudta bemutatni. De átadta megtekintésre az Újvidéken megjelenő NOVA POSTA-t, amely a szerbeknek kb. hetenként ötször megjelenő lapja; a Budapesten megjelenő *Slovenská Jednota*-t, mely hetenként kb. kétszer jelenik meg és szerkesztője *Jozef Kelemen*. Egyébként érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy a lapot a Szlovák Nemzeti Egység Pártja alapította, mely párt kazánkban kb. csak egy éve alakult meg és elnöke a német nevű *Böhm Emanuel*.

Legszámasabb nemzetiségünknek, a *románnak* a lapja, a TRIBUNA ARDEALULUI Kolozsvárt jelenik meg és szellemi irányítója a trianoni megcsonkítottságunk előtt már Kolozsvárott élő egyetemi tanár, dr. *Emil Hátieganu*. Jellemző erre a lapra, hogy a másik két nemzetiségi lappal ellentétben (amelyeken semmiféle magyar felírás nincsen), szükségesnek találja címlapján még magyarul is vastag betűkkel kiírni, hogy a MAGYARORSZAGI

ROMANOK SZÓCSÖVE. A három nemzetiségi lap számonként 8—8 lap terjedelmű.

Nincsen semmiféle magyar felírás vagy magyarázat a magyarországi németek napilapján, a *DEUTSCHE ZEITUNG*-on, amelynek III. évfolyamát kiadja dr. Franz Basch, főszerkesztője dr. Georg Goldschmidt. Terjedelme ennek is 8 lap. Alcímként nagy betűkkel jelzi, hogy Organ der deutschen Volksgruppe in Ungarn. Hazai németiségünknek Basch és Goldschmidt heti lapot is szerkesztenek 1939 óta; ez a *DEUTSCHER VOLKSBOTE*, amely külsejében többször változott (gót, latin, gót, ma ismét latin betűkkel szedik), de kiadója és szerkesztője ma is a három év előtti. Ez is mint a *DEUTSCHE ZEITUNG*, Budapesten jelenik meg. Van aztán a hazai németeknek még nagyon szép kiállítású, illusztrált folyóirata is, a *Südostdeutsche RUNDSCHAU*, Zeitschrift der deutschen Volksgruppe in Ungarn, amely ebben az évben, március hóban indult meg és szintén Budapesten lát napvilágot. Minden hónap 15-én jelenik meg 80 lapnyi terjedelemben és ára számonként 1.50 P. Kiadója ennek is dr. Franz Basch, felelős szerkesztője Philipp Böss.

A Kisebbségvédelmi Intézet bemutatásra még két folyóiratot adott át. Egyik a havonta Zomborban szerkesztett és Újvidéken nyomtatott *Kalangya*, amely a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség irodalmi és kulturális szemléjeként 1931-ben indult meg. Szenteleky Kornél és Csuka Zoltán alapították. Ma a folyóiratot Herceg János szerkeszti; havonta jelenik meg 3 ív terjedelemben. A másik folyóirat a *Hífel* (nemzetpolitikai szemle), amelyet az 1935-ben még kisebbségi sorsot élő romániai magyarok indítottak meg Kolozsvárott és ma is tovább szerkesztenek Kolozsvárott úgy, miként a déli magyarok Zomborban a *Kalangyát*. Ez a szemle szintén havonta jelenik meg 4 ív terjedelemben és előfizetési ára egy évre mindössze 9 pengő. Míg a *Kalangya* szerkesztője (Csuka Zoltán) feljött Budapestre és ma ő a Láthatár szerkesztője, addig a *Hífelnek* az irányítói Albrecht Dezsővel az élen a régiek (Kéki Béla, Venczel József és Vita Sándor).*

Mesterházy Jenő.

* A közölt tanulmányt írója a bpesti tanker. főigazgatóság hivatalának novemberi házi értekezletén olvasta fel *vitéz Fraknóy József* főigazg. megbízásából. Ugyanakkor bemutatta az ismertetett lapokat és folyóiratokat. — Szerk.

Örömmotívumok az osztályfőnöki nevelésben.

Az 1941-ben megjelent Katolikus Líceumi Rendtartás előírja, hogy: „Minden tanár tekintse kötelességének nemes példaadással, jó bánásmóddal közreműködni abban, hogy az ifjúságban a vallásos és erkölcsi érzület, a hazaszeretet, a kötelességtudás és az engedelmesség erényei gyökeret verjenek”. Kétségtelen, hogy ebben a nevelői munkában a legmélyebben szántó eredmények az osztályfőnöktől függenek. A növendék fejlődésének szerves menetét neki kell biztosítania. S ez nem könnyű feladat, mert általános és egyedi emberismeret, a lélek helyzeti erőinek, módosulásainak megállapítása még nem elegendő. A sajátos lelkifolyamatok lepergetése csak alap, a kibontakozás megindítója a személyes lelki hatás ereje. Másképen, a személyiség vitalitása a kölcsönös lélekkapcsolat megteremtője, amely visszhang nélkül sohasem maradhat. Amde a magasabb élet-tartalmak megszerzése e sodró lendület mellett is csak kemény erőfeszítésekből eredeztethető. Erre pedig ismételten rá kell hangolnunk a növendékeket. Ez a ráhangolás az osztályfőnök legszebb feladata; vele mint egy egységbe olvasztja és erőközponttá tömöríti nevelő társai sokféle ágazó hatását. De vajjon miből forrászik e szellemi erőátvitel? Egyetlen szóval felelek: az örömből. „Az öröm, mint a jó levegő, sohasem elég. Többet, örökre többet”, mondja *Babits* Mihállyal a nevelő osztályfőnök s visz növendékeinek: a) megértő szeretetnek, b) fegyelemnek, c) szabadságnak d) és Istenkeresésnek örömeit. Jól tudja, hogy a helyesen irányított nevelés ezeken a skálakon át hozza rezgésbe a lélekhúrokat, hogy egybe csendítse a diadalmas élet örömhimnuszát. Hogy hogyan kísérelje meg ezt az osztályfőnök, a következőkben megvilágítom.

a) Az életörömhimnuszának alaphangját a megértő szeretet adja. Minden növendéknek elsősorban azt kell éreznie, hogy osztályfőnöke maradéktalanul megérti. De hány és hány szeretetlélés szükséges ahhoz, míg a tudatos közeledés az ismeretlenségen át eljut a személyes lélekkapcsolatig. Talán ehhez az útjáráshoz kell a legtöbb türelem, körültekintés, óvatosság. Nem lehet erőszakosan megrövidíteni az utakat. Lassan járj, tovább érsz, itt ugyancsak* érvényesül. Az azonban biztos, hogy egy hivatott pillanatban szétfoszlik az idegenség köde és kitarul az addig zárkózott lélek. S ez örvendetes, vagy lehangoló rádöbbenést okoz, mert itt már nemcsak külszint és cselekvés-álarcot lát a nevelő, hanem belső erők és kiváltó okok félelmes harcát, uralmát. Látja például, mint nehezedik a családra a börtönviselt apa szégyenfeltja. Tudja, hogy a harmincéves anya élet-rugóját ez a fájdalom szakította el. Ismeri, hogy a fiatal megmaradt élet erejét hogyan fagyasztja a mult ködös, nyomasztó pesszimizmusa. Hallja az otthont szétdőló részeges apa gyermekének léleksikolyát, amint így zokogja tragédiáját: „Siratom az életem tizenhat tavaszát. Siratom azt a tizenhat karácsonyestét, amelyet édesanyámmal az utcán töltöttünk. Siratom összetört gyermekkorom.” Látja, hogy milyen keretek övezik körül a gyermek életét.

Ebből a látó megismerésből és kapcsolatból észrevétlen finomsággal forrásozik fel a megértő szeretet készsége. Mily céltudatos és széleskörűvé teszi ez az osztályfőnök munkáját. Ennek a munkának rugóját nem is annyira a növendék külső haladása, mint belső tartalommal való telítődése mozgatja: hogy „... minden helyzetben, kedvező és kedvezőtlen körülmények között halhatatlan lelkük forrásához, Istenhez tudjanak emelkedni.”¹ Azonban ehhez az eredményhez elvezető építkező folyamatban csakis a megértő szeretet lehet az irányító. Ő diktálja a türelem, tapintat, bölcs mérséklet elvét, mely fokozatos szolgálattal szállítja a lélekkésztségeket érvényesítő benyomásokat. Hatásaként a növendék élete minőségileg lépcsőszerű haladást mutat annak jeleként, hogy a megértettség fel-emelő érzetével leküzdötte a mostoha körülmények bénító gátlását. Ez a környezet és körülmények fölé növés: biztonságérzet, kiegyensúlyozottság s mint ilyen a megbékélt szív csöndes öröme. Az osztályfőnök pedig, aki így le tudja emelni a rábizott lelkéről üres családi otthonok koldustarisznyáját s meg tudja tölteni a második nevelő-otthonnak önzetlenül megértő szeretetével, egy életre szóló örömtökével indítja el növendékeit. Az örömrözet gyökereit itt az a hit táplálja, amely bízik a lélekképző szeretet valódiságában, mert ő is ebben találta meg önmagát. S amikor az önmagáralált egyén szellemileg, lelkileg saját élethangjának legmegfelelőbb közösséghez csatlakozik, akkor már ő is vállalja az adakozó ember késztségét és élvezzi annak örömét. Ezentúl mintegy túl nő környezetén s megtalálja azt az örömforrást, amelyet Matherlink „Kék madara” oly gyönyörűen jelképez. Megérti, hogy a kék madár önnön szívében énekel.

Igaz, hogy az energiapazarló gátlásokat nem mindig külső hatások, nem mindig a környezet tartalmi szegénysége okozza, kiválthatják azt belső pszichés zavarok is, az egyes életkorokkal járó fejlődési jellegzetességek. Lehet ilyen a serdülőkorban a túlzott hiúság, az önmagával való foglalkozás abnormitása. Egy évvégi összefoglaláson történt. Mint osztályfőnök és elnök figyeltem növendékeimet. Az egyik, aki az utóbbi hetekben elég sok zavart okozott viselkedésével, újszínű hajjal gubbasztott padjában. Bántott, de egyben csodálatosan megnyugtatót a dolog, mert a tényben egy hosszú lélektani folyamat világosodott meg előttem. A nevelő lélek beleérző képessége óvatosságra intett. A vizsga lezajlott. A tanár elment s megkönnyebbülve sóhajtott fel a kis társaság. Most én legyek hangulatrontó? Kemény, keserű szemrehányások pattogtatója? Vagy szó nélkül hagyjam az esetet? Egyik sem helyes. Döntöttem s kevés szóval komolyan ennyit mondtam: „Kislányaim, valaki elárulta a tanítónőjelölt nevet. Szeretném tudni, miért. Ha már gondolkozott az illető, jöjjön és mondja meg.” Több szó nem esett. De a tettes gondolkozott és másnap jelentkezett. Öszinte lélekfeltárással vezetett el belső kríziséhez, ahonnan új nekivágással in-

¹ Katolikus Népisk. Tanterv, 8 l.

dultunk el kéz a kézben a krisztusi életsík örömmezői felé. Ezután már csak a bizonyítványosztás napján találkoztunk. Belépek az osztályba és meglepődve látom, hogy az én megtért növendékem a padok előtt áll és szólni kezd:

„Drága jó osztályfőnököm! Szeretett társaim! Valamikor nagyon tetszett ez a dal: Elmegyek a templom mellett, jaj de szépen énekelnek. Valamikor réges régen, nekem is volt imádságom, reménységem.” Tetszett, pedig az én életemben az Istentől való elfordulás bújkál e sorok közt. Elmondom nektek hogyan. Elmondom az életem egy darabka meséjét, azt az igaz mesét, amelyben az alaphang ez volt: Elmegyek a templom mellett. Igen, elmentem, ahelyett, hogy bementem volna. Vasárnaponkint ugyan ott voltam én is és néztem, amint a fehér oltárhoz léptek. Néztem, mint önti el arcotokat a hit ragyogása. Ti észre sem vettétek, de én láttam a lelki béke ezüstcsillogását szemetekben. Ti talán nem is tudátok, hogy milyen boldogok vagytok. Én láttam, és úgy irigyeltelek benneteket. De azért kifelé nevettem, flegmáskodtam, pedig a lelkem húrjain egy kéz olyan dalokat játszott, amilyeneket ti soha ne ismerjetelek meg. Hazudtam nektek együgyű kis meséket a hajamról. Valaki kérdezte is közületek, miért? Most megfelelek: azért, mert elmentem a templom mellett, mert elengedtem a jó Isten kezét. Egyedül börtökáltam a sötétben, ekkor jött a kísértő s a tükörből ezt vigyorgta: hah, nem vagy szép! Bedőltem. Nem gondoltam arra, hogy a lélek nyugalmát nem a külső adja meg. Kiszókitettem a hajam. Mire felébredtem, már késő volt, de szabadulni akartam mindenáron. Ezért az eredeti hajszínt remélve, befestettem barnára. Túl sötét lett. Újból szőkitőt használtam, gondolván, hogy rendes világosbarna lesz. Vörös lett. Így volt. A különféle hajszínek persze kérdezősködésre indították az embereket. Én pedig hazudtam. Ó, ha tudnátok, milyen fájó egyedül lenni a mélyben... De azóta már meggyógyultam. Újra fogom a jó Isten kezét s nem megyek el a templom mellett. Most itt az osztály előtt kérek bocsánatot, hogy én voltam a konkoly a tiszta búzavetésben. Ezután más leszek. Újra az a régi kislány, aki meghalt, de föltámadott és akinek lelke a béke örömdalával szárnyal az Úr felé.”

A beszéd elhangzott. Szem nem maradt szárazon. Ezekben a meghatott percekben értettük meg igazán az isteni Jópásztor szeretetének nagystíliú kiforrottságát. „Nagyobb öröm lesz a mennyben egy megtért bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon”. Mi is örültünk, mert a kóborló báránynak hazatért. Hazatért anélkül, hogy kemény szemrehányások tövise megsebezte volna.

Ez csak egy kis eset. De legyen a növendék eltévelyedése bármily komoly, a Krisztus szellemében működő osztályfőnök lelki dispoziciója nem lehet más, mint a megbocsájtás készsége. Kiváló pedagógusunk, *Marczell Mihály* is azt tanítja, hogy sohasem szabad segítség nélkül hagynunk azt, akinek kapaszkodó keze felmered a mélységből. Az Evangélium is fényesen igazolja, hogy van új életkezdet. De az Evangélium arra is rámutat, hogy az egyszeri

felemelés nem jelenti mindig a jó úton való biztos haladást. Ezért sokszor minden alkalommal osztogassuk a megbocsátó szeretet melegét. Óvakodjék tehát az osztályfőnök az energiáromboló kifejezésektől. Az elhamarkadott, kemény, tamaskodó megjegyzések pillanatok alatt, földrengésszerűen elsüllyeszthetik a lélek jóra való törekvésének minden készségét. S felszínre dobhatják a csekélyebbértékűségnek azt a rétegét, amelyből mélységes szomorúsággal táplálkozik a további élet minden lemaradása, tragikus belső egyensúlytalansága. „Pedig a vezetés művészetének alapja a hit, hogy mindenki valami jóra születik s hivatásának betöltésére határozott jó hajlamokkal és képességekkel rendelkezik.“ Ez a hit nem kívánja azt, hogy a valóságtól, az igazságtól elforduljunk. Hanem azt, hogy az igazságot úgy szolgáljuk, hogy súlya alatt össze ne törjék a lélek. Ehhez igazán megértés, szeretet kell, amelynek hatására és érintésére a tanítvány lelke lerázza külső és belső gátlások bilincseit. S élvezi a megértett lélek szabadságának örömevegőjét. Az osztályfőnöknek tehát tudnia kell, hogy a nagy felszabadulás, a magasba való lendülés a legmélyebb öröm, de ez csakis a szeretet jegyében nyújtott megértés gyümölcse. Megértés nélkül minden lélekérintés üres kongatással silányul.

b) A szeretethez a fegyelemnek kell kapcsolódnia. Nézzük, mit jelent a fegyelem öröme. Jelenti az iskolai rendszabályokhoz és előírásokhoz való őszinte alkalmazkodást és ebből fakadó biztonságérzetet. Jelenti, hogy a külső kereteket már lélektartalommal telítettük. Jelenti a test fegyelmezésének érejét, amikor ezt teszi fel a diák: csak komoly okból hiányzom. Jelenti, hogy a szellemi erők fegyelmezése is hasznos, mert kitartó, pontos, szabályozott és folyamatos munkaütem jár nyomában. Kérdés: miért jelentene örömet mindez? Hiszen a felsorakoztatott mozzanatokban annyi önfosztás, önmegtagadás rejlik, az ember pedig természeténél fogva irtózik minden negatívumtól. És mégis a fegyelemből öröm sarjad, mert a velejáró negatívum sohasem végcél, hanem mindig csak eszköz. Az eredmény? A szellemnek trónraemelése; olyan magaslát, ahol az értéktudat örömvérő fényként ömlik végig a lelkeken.

Világos azonban, hogy a fegyelem örömerőinek ilyesféle kitermelése állandó éberséget s a Don Bosco-i megelőző módszer leleményes alkalmazását kívánja. Ez az a terület, ahol általános szabályok nem irányíthatják az osztályfőnököt, mert a helyes nevelői eljárás mindenkor a tényleges helyzetből fakad. Így nincs más mód, mint decizionista módon, józan belátással, gyors elhatározó képességgel és szinte teljes felelősség vállalásával dönten, cselekedni. Ekkor lesz fegyelmezésünk közvetlen, személyes és élményszerű a növendék részére, de egyúttal a kemény kitartás és további erőfeszítés forrásává. E két utóbbi jegy nélkül bábembereket nevelnénk. Az osztályfőnök sohasem felejtetheti el, hogy a fegyelem csak úgy lesz hatékony, ha határozott szóval, szívjóságtól csengő hanggal, következetes éberséggel szolgálja és érzékelteti az ez úton szerzett lelki tőke előnyeit. Így lesz a fegyelem a lélek gazdagodási lehető-

ségének örömkordjává. A fegyelemnek csak ez a típusa értékes. Ez nem idegesít, nem teszi rideggé az iskolát, hanem olyan kincs-gyűjtő otthonná, amelytől tízhónapi kemény munka és fegyelmezett magatartás után is így tud búcsúzni a növendék:

„Nagyon szépen köszönök Minedent az osztály nevében. A nagybetűs minden mögött látjuk a szeretet, jóság, megértés és a sok név nélküli adomány lélekszikráját, amelyet nekünk ajándékozott. Ha mindent felsorolnék, holnap estig sem fogynék ki a szóból. Ezért csak köszönök, de Mindent. Szeretnők a búcsúzás órájában az időt megállítani. Pedig már a vonat fűtyül, a nyár hív. De mégis jó volna még érezni osztályfőnökünk féltő gondosságát, osztályunk mindig derűs szellemét, fegyelmét. Olyan ez a búcsú, mintha a kacagó, fényes, virágillatos nyár félszemét becsukta volna. A varázslatos szünet mézzeltelt kristálypoharának szélén a válás keserű cseppje remeg, csak úgy élvezhetjük a mézet, ha előbb a keserűt izleljük meg. De mivel mégis menni kell, mint fénysugár szükken a gondolat: visszajövünk még! Erre azután újra felfénylik a nyár, a szabadság öröme.“

c) A jó osztályfőnök azonban azt is tudja, hogy nemcsak a nyár jelentheti a szabadság örömét. Iskolaévben is szükség van erre olykor kétszeresen. A szabadság tövén terem ugyanis a vidámság pedagógiája. A vidámság pedig színt és lendületet ad, de még ennél is lényegesebbet: sugalmazó erővel hatol a gyermek tudatalatti világába és észrevételenül hajlítja a jó felé. Viszont, „ha a gyermek előtt az erény fogalma szomorú lesz, míg a szabadosság és féktelenség vonzó alakban jelenik meg, akkor minden elveszett” — mondja Fénelon. Gyakorlati következtetés tehát: szerezzünk minél több örömet növendékeinknek! Kérdés pedig, hogy minek örül a gyermek és teljesíthető-e az pedagógiailag.

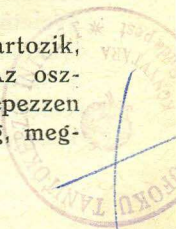
A gyermek örül a mozgásnak. Azért adjunk a gyermeknek teljes szabadságot játékra, jókedvű zajongásra, mert úgy szép a gyermek, ha nevet. De vegyen részt az osztályfőnök is ebben a játékos hangulatban, mert az a nevelő, aki csak a katedrán ül, az tanító és semmi más.

A gyermek továbbá kíváncsi természetű. Örül tehát, ha ez az igénye kielégül. Nem kapcsolhatnánk e ezért intenzívebben a kíváncsiságvágyat, mint a módszer szabadabb tényezőjét tanításunkba? Hiszen a kíváncsiság felkeltése és kielégítése a legeredményesebb és legörömteljesebb ismeretszerzés. Mivel az osztályfőnök egyúttal tanár is, feltétlenül törekednie kell, hogy óráit a derű, a gyermek lelki igényeihez való alkalmazkodás szabad levegője éltesse. Ha a növendék benne, mint tanárban is felfedezi a megértő, ideális nevelőt, akkor fogja csak lelki odasimulással és nagyot akarással követni.

Örül a gyermek a szabad tevékenységnek is. Ehhez tartozik, hogy a növendékek részt vehetnek a fegyelem ápolásában. Az osztályfőnök tehát a kiválasztás és áthasonítás elve alapján képezzen ki egy elit csapatot, amelynek jellemzője az erkölcsi bátorság, meg-

20939

bízhatóság, tettekésség és kivitelező képesség. Ennek a csapatnak növendékei adják a hangot, képviseljük az osztály közvéleményét, őrizték szellemét, szóval: vezessenek. A neveléstörténelemben a szaléziánusok hangoztatják büszkén, hogy nem is ők nevelnek, hanem az az elit gárda, amelyet különös gonddal képeznek maguknak. Talán éppen ez a tény volt *Don Bosco* legügyesebb és leghatásosabb pedagógiai fogása. Nagyszerűen értékesíthető ez pl. az osztály önkormányzatában, amelyet valóban a szabadság szelleme éltet. Bár az iskolai önkormányzat a pedagógusok körében elég sok ellenvéleményt vált ki, aki éveken át következetes gyakorlattal mindig a lényegét látva szolgálta ezt az eszmét, mégis tapasztalhatta eredményeit. Az önkormányzattal együttjáró hiányokat és hibákat megszüntetheti a talpraesett szerencsés irányítás. A vezető kemény munka részese, mert az önkormányzatnak csak lényege és kerete van meg, a tartalmát hétről-hétre mindig más színezettel kell kialakítania, különben megszokottá válnék és elvesztené lendítő hatását. Az önkormányzatban csakúgy, mint az élet más vonatkozásában, a változatosság és újszerű beállítás eszközöl csodákat. Tapasztaltam ezt volt osztályomban, ahol mind az öt éven át virágzott az önkormányzat. Bevallom, magam is kíváncsian láttam megszervezéséhez, ismervén a mellette és ellene szóló tábor véleményét. De ötévi munka után csak örülni tudtam a külső és belső hatásokban mutatkozó eredménynek. A külső keretet az önkormányzat jelvénye, zászlaja, címere, tízparancsa, jegyzőkönyve, krónikája, díszgyűlése és tisztviselőkara alkotta. Érték: hogy mindenben saját leleményességük és munkájuk gyümölcsét látták. A külső kereteken túl természetesen a tartalom a lényeg. A tartalmat egy közös eszme adta, amely átjárta a növendékek gondolat- és érzésvilágát és akarataikat a cselekvés síkjára állította. E külső és belső hatások együttese számtalan apró fonálként sodródott össze a nemes értelemben vett osztályöntudatba. Önkormányzatunkról így írt az egyik növendék: „Nem Rómáról írok, ahol márvánnyá vált történelem mesél. Sem Velenecéről, ahol a holdas éjjelen gondolákból száll a Santa Lucia dallama. Nem is arról az északi városról, hol megszületett a habléány meséje. Én a mi osztályunkról írok, amely édes valóságként él Eger patinás falai között. Mint tag egészen közvetlenül érzem önkormányzatunk jótékony hatását. Valahogy olyan az egész, mintha virágok lennének, nyiladoznánk egy kertben és a nap, a közösség eszménye egyformán szórná ránk melegítő sugarait. Máskor valami sajátos varázs fogja meg szívünket. Mintahogy a tenger kivetíti magából a csipkés kagylókat és lenn a kék vízben dédelgetve simogatja az igazgyöngyöt, ugyanígy osztályunk varázsát az önkormányzat külső és belső érték-mérője adja. A külső: osztályunk kifelé mosolygó arca, példás fegyelem, összetartás, szorgalom. Ezek azok a csipkés kagylók, amelyek láthatóvá lesznek. A belső igazgyöngy osztályunk szelleme. Az a szellem, amely él, lobog valahányszor egybegyűlünk. Lehet, hogy a felületes szemlélő csak fegyelmezett iskoláslányokat lát, de aki kezébe is veheti az igazgyöngyöt, az meglátja rejtett értékét. Az

önkormányzat keretén belül megtanultunk közös érdekért dolgozni, nem tekintve egyéni kedvtelést. Megtanultuk fegyelmezni önmagunkat, alkalmazkodni csak úgy, mint vezető szerepet játszani. Megtanultuk, hogy mit ér egy fejlődő magyar leánylélek, s hogyan kell égi lámpássá alakítani lelkünket, hogy világítsunk abban a környezetben, ahová rendelt a Gondviselés. Most itt áll már előttünk a mintaállam, melynek polgárai lehetünk. Varázsa csodálatos élménnyel szövi be ifjúságunkat s talán még késő öregségünket is fényes lámpaként fogja bevilágítani."

Íme, az önkormányzatnak ez is egyik típusa. Távol van tőle az Ellen Key-i leborulás a gyermek fensége előtt, minden szabadosság. Alapja a jól értelmezett szabadság öröme; lényege: a közös eszme. Az eredmény pedig az érték örömet adó lelki-készség, amely a felsőbbrendű ember sajátja. Az ilyen emberben már a lélek szellemisége a hatalom. Következésképpen az a személyes szeretet, amely az evangéliumi eszméken keresztül forr össze Alkotójával.

d) Tulajdonképpen ezzel a megállapítással érkeztünk el a tartós öröm őstöréséhez, Istenhez. Meg kell értetnünk növendékeinkkel, hogy ő jelenti az élet csadás teljességét. Benne muzsikál a jószág és szépség, tudás és szentség örömeinek milliözengésű dallama. Ezt az örömet keresi tudatalatti készséggel bár, de végnélküli igény-nosztalgijával a gyermek és felnőtt egyaránt. A nevelő osztályfőnök tehát csak úgy lehet biztos munkája sikerében, ha irányító gondoskodása az Istenkereséstől az Istentalálás örömeig kísérte a lelkeket. Természetes, ehhez az eredményhez nem elég a közös osztályfőnöki órákon elhangzott tanítás, ehhez egyéni törődés, foglalkozás, idő, erő, lélekajándékozás szükséges. Csak ebből a mindent odaadásból születnek meg azok a kegyelemmel telített emberek, akik a szellemi élet ormain azokat a tiszta örömeket élvezik, amelyek minden alantas érzéki öröm felett lebegnek. Mivel tehát az erkölcsös élet kibontásából és az Istennel való belső kapcsolatból erednek a legszentebb örömeik, be kell építenünk növendékeink cél felé törekését a nagy evangéliumi gondolatba: „Keressétek először Isten országát és az Ő igazságát és a többi mind hozzá adatik nektek.” Ebből a mindből tör fel a kegyelmi élet szépségének hozsannázó öröme. Hogy ez az öröm megszülethessék mieink szívében, szükséges, hogy a valláserkölcsi nevelés számtalan eszközének alkalmazása mellett el ne felejtjük, hogy még a legerősebb léleknek is vannak gyenge pillanatai. Az osztályfőnököt tehát sajátos beleérző képessége tegye alkalmassá arra, hogy megérezze a lélek viharát, sötét órák háborgó hullámverését. Ilyenkor álljon az evangéliumból fakadó szeretet örökértékű pedagógiájával a kormányhoz. Fogja marokra azt, küzdjön, viaskodjon a remegő lélekért, míg az meg nem látja az éjszakában a Krisztus barát arcát s nem hallja vígaszos szavát. Míg lelkében fel nem tör a vígasztaló átélés: mily végtelenül jó az Isten. Az osztályfőnök pedig, aki a lélek gyarlóságának telébe ilyen élményszerűen belevetíti zsendülő tavaszát, hozzájárul az Isten országának kiteljesedéséhez. Ezt az örömet annál bensőségesebben éli a

növendék, minél jobban érezte gyengesége viharvertségében a felényúló nevelői jobb erejét. A jövőbe is belekapaszkodik majd, sőt belesimul lénye egész bizalmával a kézbe, amely felelemte oda, hol az Istenközelség himnusza zeng.

Így magasztosítjuk fel iskolánkat a lélekfejlesztés szentegyházává, a jövő magyar élet dómjává, ahol diadalmas fönséggel, zengő boldogsággal zúgnak a megértett, szeretett, fegyelmezett, szabadcsengésű, Istent-megtaláló lélekorgonák, akiknek tiszta csengésű örömdallamáért egy végtelen örökkévalósággal vagyunk felelősek.

Ez a felelősség mindnyájunkat arra kötelez, hogy akár az ismertetett, akár más jellegű örömmotívumokkal közeledünk a növendék lelkéhez, soha el ne felejtjük: nevelőhatásunknak az egészsé szerveződés biztosítja erejét. A nagy egység kialakítását pedig saját nevelői személyiségünk végzi. Reá is vonatkozik az örök törvény: csak azt adhatja, amivel maga is rendelkezik. Tehát csak akkor leszünk az örömteljes iskolai életnek megalapozói, ha megvan bennünk az örölnitűdás művészete. A jövő társadalom pedig már pusztán az ilyen értelemben vett nevelés nyomán összhangzóbbá alakul. Az öröm légkörében kelnek ugyanis életre a szív legmelegebb hangjai, amelyek saját életünk telítése mellett mások önzetlen szolgálatára ösztönöznek. Így lesz az egyéni élet derű, a jövő áldozatosságának elindítója. Amikor az öröm pedagógiája eléri ezt a fokot, többé nem hangulati meghatározó, hanem természetfeletti magaslattal és szociális közösséget támogató alappá lesz..

M. Bárány Irén dr.

I R O D A L O M.

Dr. G. Uherkovich: *Pflanzenkunde für Lyzeen.*

A Bpsten felállított németnyelvű tanítóképző-liceum számára írta a címben írt tankönyvet Uherkovich Gábor, az intézet tanára. Írta pedig korszerű pedagógiai ismeretek birtokában, határozott szakismerettel, biztos nyelvtudással, magyar honszeretettel és meleg szívvel. Az a növendék, aki ezt a könyvet tanulja, megismeri hazánk flóráját, kielégítő képet kap a világ növényeiről, behatol a növényi élet törvényszerűségébe, meglátja és megérti a gazdasági vonatkozásokat és mindazt, amit röviden így lehet jelölni: a növényvilág és az ember. Nem terheli a tanulót száraz adathalmazzal, nem követel elvont rendszertant, nem tárgyal különlegességeket, hanem bemutat életet, elemez és indokol folyamatokat, beállít szükségyszerűségeket s megállapít törvényszerűségeket. Mindenekelőtt kiemeli azt, ami az embert érdekli, vagy amiből haszna van — akárcsak Schmeil Ottó klasszikus s talán már 70 kiadást ért könyvében, melynek hatása meglátszik e növénytanon. A szerző biztos lendülettel kellemes és kifogástlan formába önti mondanivalóját s meg tudja ragadni a fiatal tanuló lelkületét. A tanárnak persze továbbra is szüksége van a Schmeil-féle ősforrásra, amelyből lendületet, a magyarázathoz anyagot és módszert, kiegészítő tárgyszeret merít. Az illusztrációk, a könyv terjedelméhez mérten, kielégítőek, az író saját vázlatrajzai biztosak és világosak. Gyakor-

latokra szoktat, és azokra rövid és világos utasításokat ad. Növénygyűjtést, de főleg növényhatározást a magyar Jávorkával lehet megoldani, miután a magyar szakkifejezéseket minden fogalomnál megtalálja a tanuló. Sőt előnyös is, mert megismeri a magyar botanikusokat. A magasabbrendű növénytan-műveléshez nélkülözhetetlen nálunk a magyar nyelv.

A líceum I. osztályába kerülő diákok most még csak azt a kevés német tudást hozzák magukkal, amit a középfokú iskolában a német órán elsajátítottak. Jóformán csak svábul tudnak. Nekik a hivatalos irodalmi nyelvet meg kell tanulniok, akár egy másik nyelvet. Új hangok, más kiejtés, új szavak és kifejezési formák elsajátítása nagy nehézségeket okoz, és sok gyakorlást kíván. Ezt a követelményt jól és értékesen istápolja ez a tankönyv, mert németül van megírva s nem magyarul német szavakkal. A született német ebben a könyvben nem fog idegenszerűséget találni. A könyv a művelt német ember használati nyelvén s kifejezési formáiban szólal meg. Ennek akár szószerinti megtanulása hozzájárul a helyes s folyamatos kifejezési készség elsajátításához. A könyv nyelve tehát kötött s nem pongyola. Sőt sok olyan kifejezési formát használ, amely nem általános és közhasználatos és így kissé távol esik a közbeszédtől. Nagy értéke a könyvnek, hogy minden szakkifejezés mellett zárójelben ott van a magyar tudományos szó, amely a tanítót arra képesíti, hogy ilyen szakkérdésekben tudjon magyarul is megszólalni, tanítani. Sajtóhiba alig van.

A kiállítás, az elrendezés tetszetős, a betűk nagyok s kellő távolságúak, nyugodtan és erőltetés nélkül lehet a könyvet olvasni. Röviden: a német nyelvű magyar liceumnak jó növénytana van.

Marczelly Kornél.

Géczi Mária Immaculata: *A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek rendjének története és nevelési rendszere.* Szeged, 1941. A M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem Pedagógiai Intézetének kiadványai. 2. szám. 80 l.

A szerző derekas, hézagpótló munkát végzett rendje történetének és pedagógiájának ismertetésével. Célja az, hogy a magyar rendtagok megismerhessék társulatuk történetét s az alapelveket, amelyeken tanítói, nevelői tevékenységük felépül és megszervezve szemlélhessék azt a szellemet, amely nevelői működésüket áthatja. De nem érdektelen e könyvvel foglalkozniok mindazoknak, akik a nevelés történelmében a magyarországi tanítórendekről behatóbb tanulmányokat óhajtanak végezni.

A bevezetésben Németország nevelésügye táruul élénk a XIX. században. Ezzel a kérdéssel a szerző azért foglalkozik, mert a rend Bajorországból nőtt ki. A leányifjúság nevelésére a rend az 1833. évben alakult meg. A szerzetestársulat működésének elgondolása Wittmann Mihály kanonok, megszervezése Jób Ferenc Sebestyén prelátus, megalkotása Gerhardinger Karolina, szerzetesi néven Jézusról nevezett Mária Terézia anyja érdeme. A következőkben a szerző alapos elmélyedéssel ismerteti az alapítók nevelői egyéniségét. Beszél Wittmann Mihály szellemi elődeiről: Fourier Szent Péterről, Sailerről és Overbergről. Majd bemutatja Wittmann nevelői arcképét és ismerteti gondolatait a leánynevelésről. Ezek után rátér Terézia anyja tanítói egyénisége főbb vonásainak ismertetésére. A következő fejezetben a szegény iskolanővérek nevelésének alapelveit tárgyalja, majd a tanítás és nevelés szelleméről értekezik. Ezután vázolja a rend elterjedését. Jelenleg az egész világon (Európában és Amerikában) összesen 416 rendházban 5680 nővér működik és 138.411 leánynövendék tanul és nevelkedik. Részletesebben ismerjük meg a rendnek hazánkban történet megtelepedését. Megtudjuk, hogy a szegény is-

kolanövérrek első külföldi tartománya Európában Magyarországon volt. A nagy magyar rendtartomány alapítása Csajághy Sándor (1851—60) csanádi püspök nevéhez fűződik. A múlt évi állapot szerint Magyarországon 22 rendház és intézet áll fenn. Ezekben 304 nővér vezetése alatt mintegy 6000 leánynövendék nevelkedik. Behatóbban foglalkozik a szerző a szegedi rendtartománnyal, végül rámutat az iskolanövérrek mai helyzetére. Az oktatás és nevelés terén a régi alapelveket, amelyek még máig is időszerűek maradtak, kiegészítik a kor szükségleteinek megfelelően. Az iskolanövérrek haladnak a korrallal, de óvakodnak a szélsőséges újításoktól és nyugtalanító áramlatok befogadásától. Főelvük: „öntudatos katolikus magyar leányok nevelése, akik minden körülmények között megállják helyüket, teljesítik kötelességeiket és képesek lesznek a rájuk bízottakat is tovább nevelni Isten félelmében és a haza szeretetében.” Idegen talajból fakad a szerzetestársulat, de tagjai hozzásimultak a magyar hazához és ez szívére ölelte őket. A magyarrá lett szellem viszi bele a szegény iskolanövérrek általános nevelési elveibe azt a sajátos tartalmat, „amely egészen katolikus, de egyszersmind talpig magyarrá akar nevelni.”

A mű élvezetes formában mutatja be számunkra azt a világot, amelyet eddig nemcsak a laikus közönség, de még jóformán a hivatásos nevelők is alig, vagy nem eléggé ismertek. E könyvből nemcsak a rend tagjai, hanem a nevelői (tanári—tanítói) rendhez tartozók és a nevelés ügye iránt érdeklődők is hasznos tanulságokat meríthetnek.

Dr. Szántó Károly.

Dr. Tóth B. Zoltán: Leventenevelés. Az ifjúság katonászzellemű nevelésének lélektani kérdései. A Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1942. április 13-i taggyűlésén elhangzott előadás. Különlenyomat a „Testnevelés” 1942. júniusi számából 28 l.

A leventenevelés kérdése közelről érinti a tképző-intézeti tanárságot is. Részben azért, mert intézeteinkben is folyik, részben pedig azért, mert kikerült növendékeink a leventeoktatók seregének jelentékeny részét alkotják. Ezért örömmel üdvözölhettük, amikor e kérdés tárgyalását egyesületünk áprilisi taggyűlésére elnökségünk kitzúzta. Mivel ott különösen a vidéki tagtársak nagy része nem lehetett jelen, azért örömmel kell üdvözölnünk szerzőnk jó gondolatát, hogy az ott elhangzott értekezését mint a „Testnevelés” c. folyóirat egyik különlenyomatát is kiadta és ezáltal hozzáférhetővé tette az ily kérdések iránt minden bizonnal nagy számmal érdeklődő kartársak számára.

Az alcímben benne van, hogy a kérdést lélektani alapon akarja megközelíteni. E tárgyalási módot mindvégig meg is tartja. Rövid bevezetés után, melyben a tárgyalandó munka menetét ismerteti, a korcsoportok lélektani jellemzésére tér át. Követelményként állapítja meg, hogy „nevelő-oktató munkánk legfontosabb szabálya, hogy eljárásunkat mindenkor az ifjú lelki-alkatbeli sajátosságai határozzák meg.” E sajátságokat meg kell ismerni. Az Utasításban a leventekorcsoportok beosztását a mai lélektani felfogással egyezően helyesnek tartja. Eszerint I. korcsoport a 12—14 éves ifjak, a leventepródotok, II. korcsoport a 15—17 éves ifjak, az ifjúleventék, III. korcsoport a 17 évesnél idősebb leventelegények csoportja. Ez a hosszú időszak testi és lelki fejlődés tekintetében is igen nagy időköz. A nevelőt, leventeoktatót nagy feladatok elé állítják e korszakok. Követelményként kell tehát hangsúlyozni, hogy „az ifjúság nevelését végző nevelők, hacsak főbb vonásokban is, de ismerjék meg az egyes korcsoportok lelki jellegzetességeit.” Főképp Ch. Bühler, Sellmann és Tumlirz alapján összefoglalja a leventepródotok és leventeifjak pszí-

chológiáját. E részben a szerzőt az összefoglalás szándéka vezette. Szépen vázolja, hogy a társadalomellenes viselkedésmód hogyan alakul mindaddig, míg a közösséghez való tartozás érzése erőteljesebben fel nem lép. A hősi életszemlélet is e kor második felének jellemző sajátja. A leventelegény figyelmét már kezdi magáról a természet, művészetek és az emberi művelődés vívmányai felé fordítani. Lelkében új érzések fejlődnek ki. E kor az idealizmus kora. Bajtársiasság, hűség, felelősségvállalás, alkalmazkodás értékes jellemtulajdonságok, melyeknek minél magasabb fokra való fejlesztése és tartalommal való megtöltése a honvédelmi nevelés egyik feladata.

Amikor a leventefoglalkozások anyagát kijelölték, lélektani szemléletmód vezette azokat, akik azt készítették.

Az értékes III. része a „zártrend a jellemnevelés szolgálatában” „A leventeifjúság nevelésének célrendszerében szerepel, hogy az ifjút népünk nemzeti és állami érdekeinek felismerése, egyéni érdekeinek a közösségekkel való azonosulására neveljük.” Lelkében élje át azt a legnagyobb szervezett közösséget, melyhez még szoros szálak fűzik, a nemzetet. Az oktátónak minél közelebb kell vinnie az ifjúságot a nemzethez, annak különösen honvédelmi célkitűzéseisehez. Ezért keresi szerzőnk a feleletet a következő kérdésre: a leventecsapat, mint zárt egység, hogyan járul hozzá az ifjú honvédelmi érzületének fejlesztéséhez? Ezért azután a zártrendnek az egyénekre gyakorolt hatását elemezve a következő három szempont szerint végzi további vizsgálatait: a) a csapat, mint belsőleg szervezett, személyfeletti egység; b) társaslélektani jelenségek a csapatkötelékben és c) a csapatélet jellem- és egyéniségfejlesztő ereje: a zártrend mint nevelési tényező.

A városi és a falusi leventeifjúság lelki különbözőségeit az alábbiakban látja: a vidéken élő ifjú lelki fejlődése lassúbb, a nemi érés később indul meg, a vidéki ifjú nem szakad el a természettől, képzeletvilága szegényebb, annak elemei környezetéből származnak, nyelvi kifejezőképessége fejletlen, vallási élete mélyebb, a népi hagyományokhoz való ragaszkodása igen erős, teste erős, egészséges. Az ebből származó pedagógiai következmények a leventeifjúsággal való foglalkozás- és bánásmód tekintetében mutatnak helyes irányvonalat.

Az iskolás és iskolánkülvüli leventeifjúság közös foglalkoztatását, illetőleg együttnevelését az alábbi nehézségek késleltetik: a) a két csoport műveltségi szintkülönbsége; b) ebből következik, hogy a tanulóifjúság gyakran lenézi az iskolánkülvüli leventét; c) az iskolánkülvüli levente ifjúság szellemi látóköre szűkebb. Ebből származó és az oktatóra váró követelmények: 1. végezzon környezettanulmányt; 2. ne sértse a társadalmi osztályok önértékét.

Végül az utolsó fejezetben szerzőnk összefoglalja a talált eredményeket. Mindent egybevetve, erről a fontos kérdéstről lélektani alapra épített tömör munka áll előttünk, melynek olvasása minden neveléssel foglalkozó ember számára tanulságos.

Dr. Garai József.

Dr. Pénez Antal: *Budapest élővilága.* XX + 236 oldal, 80 táblán 105 fényképpel, 32 szöveggéppel és egy térképpel. Budapest, Kir. Magyar Természettud. Társulat kiadványa. 8°. Bolti ára 15 P, társulati tagoknak 12 P.

Budapest élővilágát ismertető könyv az 1879-ben megjelent *Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közművelődési leírása* c. monográfia óta nem hagyta el a sajtót. *Borbás*, aki ebben a munkában a növényeket, *Margó* és *Friwaldszky*, akik az állatokat ismertették, az alapvetést végezték

el. Dolgozataikat azonban a szakemberek és gyűjtők számára írták és nem a művelt nagyközönségnek. Ez az utóbbi szempont, továbbá a természettudományi kutatások megerősödése, a közönségnek a természettudományok iránt mutatkozó mind nagyobb érdeklődése, valamint fővárosunk világvárosi rangja és páratlan természetrajzi adottságai már régebben megkívánták volna, hogy élővilágát szakavatott toll ismét megírja. A mostani nehéz viszonyok mellett vállalkozott erre dr. Pénzes Antal fővárosi tanár, aki évekkel ezelőtt, az akkori lehetőségekhez mérten már a „Budapesti Polgári Iskola”-ban megjelent nagyobb tanulmányában lerakta mostani könyve alapjait. Hálás köszönetünk illeti a Természettudományi Tásulatot, hogy nemes hagyományaihoz híven nagy áldozatkészséggel megjelentette szerző nagy szeretettel, tárgyi tudással, az irodalom teljes ismeretével, pompás színes megfigyelésekkel és érdekes adatokkal fűszerezett korszerűen megírt munkáját.

A könyv *Rapais* Raymund dr. „Előszó”-ja után, melyben élvezetesen ismertet meg Budapest úttörő munkát végzett természetrajzi kutatóival s azok munkásságával, az alábbi 35 fejezetre tagolódik: A mult. Tölgyesek. Bükkösök. Fenyvesek. Akácok. Nyárfások. Parkok, fasorok. Cserjések. Borókások. Bodzások. Fűzesek. Szőlők, gyümölcsösök. Diszcserjék. Szikár vagy pusztai rétek. Örökzöld rétek. Legelők. Kerti pázsitok. Nedves rétek. Sziklak. Sziklakertek. Kőfalak, kerítések. Homokbuckák. Törmelék- és töltésterületek. Utak, taposott helyek. Konyhakertek, kertészetek, szántóföldek. Parlagok. Vizek. Vízvezetékek. Barlangok, üregek. Pincék, csatornák. Lakások, épületek. Eltűnt növények és állatok. Jövevények. Természettvédelmi területek. Irodalmi tájékoztató.

Dr. Pénzes élőhelyek és életközösségek szerint, biológiai alapon foglalja egybe Budapest és környéke élővilágát. Közvetlen, vonzó előadással, szemléletesen és élétszerűen, mintha kiránduláson vezetne bennünket, mutatja be a növény- és állatvilágot, ezeken keresztül a kultúra és a természet harcát, amelyből mindaddig a természet húzta a rövidebbet. Részletesen rámutat ezzel kapcsolatban fővárosunk szempontjából a természetvédelem jelentőségére s igen nagy örömmel üdvözölhetjük könyvének azt a fejezetét, melyben pontosan feltűnteti Budapest pusztulásnak induló, világviszonylatban is egyedülálló, megvédendő területeit.

Szerző megbízható, pontos, érdekes egyéni megfigyeléseivel és kutatásaival, szép, vetítésre kiválóan alkalmas, javarészt eredeti fényképfelvételeivel élenkített hézagpótló munkája nemcsak fővárosunk természetjáró közönségének, tanárainak, tanítóinak, hanem vidéki kartársainknak is budapesti kirándulásaikon nélkülözhetetlen kalauza. *Dr. Hortobágyi Tibor.*

Szalatsy Richárd: *A tollbamondás jelentősége a helyesírás tanításában. — Tollbamondó gyakorlatok a népiskola II—VIII. osztályában. — A helyesírás tanítási eredményének vizsgálata.* Kiadja: Kalász Könyvkiadó R. T. Budapest, 1941. 110 oldal. Ára: 1.60 P.

Szalatsy Richárd helyesírással foglalkozó művei egymás után hagyják el a sajtót. Még jól emlékszünk *Helyesírási gyakorlatok* c. füzetsorozatára, melyet különösen az osztatlan iskola tanítósaága fogadott nagy örömmel, majd *A helyesírás és fogalmazás tanítása a népművelési tanfolyamokon* c. segédkönyvét forgattuk őszinte csodálattal, hogy most a helyesírás legújabb „hármaskönyvét” üdvözölhessük.

Minden munkáját nagy pedagógiai és tárgyi tudás, lélektani megalapozottság és írói készség jellemzik. Amit leír, annak meggyőződés az alapja, ezáltal írásai szuggesztív erejűek. Hittelük nagy, mert a tapasztalat

azt mutatja, hogy a bennük leírt tények, megfigyelések a legtávolabb eső iskolában is helytállóak.

Előttünk levő munkájának első részében a helyesírás gyakorlásának módjai közül a legfontosabbik, a *tollbamondás jelentőségét* tárgyalja. Meggyőzően dönti meg azt az elterjedt hiedelmet, hogy a helyesírás elsajátításához „veleszületett képesség és jó zenei hallás kell”. Ezek csak elősegítik a helyesírás egyes törvényszerűségeinek megtanulását, egyébként meg kell érteni és be kell gyakorolni a helyesírási tényeket. Vizsgálja jelentőségét a gyakorlati élet követelményei, majd a nemzeti öntudat kialakításának szemszögéből.

A továbbiakban megvilágosodik előttünk a helyesírás sokoldalú gyakorlásának módszere, melynek legmagasabb foka a tollbamondás. Már az első osztályban meg kell kezdeni gyakorlását s amint a gyermek magasabb osztályba, úgy jut nagyobb szerephez a tollbamondás is. Boncolgatja a begyakorló és a számonkérő tollbamondás jelentőségét, s gyakorlásuk módszerét.

Könyvének ebben a részében kifejti még a másolás és emlékezetből íratáskor követendő eljárást is. Végezetül a helyesírás gyakorlásának nehézség szempontjából megállapított sorrendjét másolás, tollbamondás és emlékezetből íratásban adja meg.

A II. rész igen jól összeállított *példatár*, melyben a gyermekek értelmi fokának megfelelő feladatok nyelvtényenkint csoportosított és fokozatosan nehezedő tömege között válogathat a tanító. A bevezető általános útmutatások sok gyakorlati tapasztalatból leszűrt jótanácsok, melyeknek megszívlelése a tanítás eredményére lesz kihatással. Érdekes, hogyan szoktatja a gyermekeket a leírt szöveg ellenőrzésére. Helytálló a ceruzával történő íratás megokolása. Követésre méltó a javítás keresztülvitele, mert ezzel az eljárással nagy létszámú osztályokban is jól boldogulhatunk, s nem szerez a tanító többletmunkát azzal, hogy egy félóráig tollbamond s s otthon javítja a füzeteket.

A gyakorlati részben a népiskola minden osztályának minden tanítási egységére magyarázatokkal kísért tollbamondási anyagot gyűjtött össze s rendezett el, elvette ezzel a tanító gondját hasonló kereséstől. A példák nem mondvascsináltak. Példabeszédek, közmondások, szállóigék, szólásformák, idézetek magyar írók műveiből, sokszor használt kifejezések, s a mindennapi életben gyakran előforduló mondatok.

A könyv III. része azt mutatja be, hogyan győződhetünk meg gyermekeink *helyesírási eredményéről*. Az eredmény adatszzerű megállapítását szükségessé teszi az az általános tapasztalat, hogy a népiskolai helyesírás-tanítás nem éri el kitűzött célját. A tanító a közölt eljárással megállapíthatja, hogy a gyermekek hány százaléka jutott el a begyakorlásnak arra a fokára, hogy nyugodtan mondhassuk: a tanított nyelvtényt helyesen tudja alkalmazni. Az eljárás lényege: „a megértetés és begyakorlás foka után alkalmaztatom azt a helyesírási tényt s utána kiszámítom, hogy az osztály hány százaléka tudja és hány százaléka nem tudja azt.” „A helyesírás eredményes tanításának elengedhetetlen feltétele a számonkérés, meggyőződés szerzése arról, hogy a tanított helyesírási tényt nemcsak tanítottam, a gyermekek azt nemcsak tanulták, hanem tudják is.”

Az osztályok helyesírási készségének megállapítási módszerét világosan, könnyen érthetően tárgyalja s minden osztály vizsgálatához a szükséges feladatszöveget is közli. Végül élénk tár néhány kimutatást annak igazolására, hogy az osztályonként maximálisan megengedhető 35%-os hibaszám nem túlzott követelmény.

A könyv befejezéseként több száz tollbamondásra alkalmas közmondást, szólást, gondolatot, mondatot találunk.

A szerzőnek ez a műve is megérdemli a fokozott érdeklődést, mert a legidősebb kérdéssel foglalkozik s amit benne ír, úgy a nagyvárosok kultúrpalotáiban, mint a tanyák zsellér-iskoláiban tanító kartársak érdekét szolgálja s rajtuk keresztül a nemzet öntudatra emelkedésének legbiztosabb útjára vezet.

A könyv megrendelhető: Kalász Könyvkiadó Vállalat R. T. Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 47. Tanítók Háza. Vágó Elemér.

Dr. Noszlopi László: *Iskolai gyermekmegfigyelés és laboratóriumi kísérleti lélektan.* Különlenyomat a Gyermek és az Ifjúság XXXII. évf. 2. számából. 12 l.

Noszlopi dr. e rövid tanulmányában a nevelés fogalmából indul ki. Eszerint „a nevelés: léleknek reáhatása más lelkekre, mégpedig tervszerű és bizonyos eszmények érdekében való reáhatás.” Ebből azután következik, hogy ha valóban tervszerű, de egyszersmind értékes hatásra törekszünk, akkor ismernünk kell a növendék lelki világát. E felismerés vezette az újabb pedagógiai irányokat a gyermektanulmányozás fokozottabb igénybevételére. Sok helyen már a tanító és a tanár munkájához hozzászámítják a személyi lapok vezetését. Ezeknek nemcsak az iskola veheti hasznát, hanem a pályaválasztási tanácsadás is.

Adatokkal igazolja a pályaválasztási tanácsadás kereteinek kiszélesítési lehetőségeit és szükségességét. E téren sok múlik a tanerőkön. Nekik külön pszichológiai kiképzésben kellene részesülniök. Nem kétséges, hogy a Székesfővárosi Pedagógiai Szemináriumban megvizsgált gyermekeknek tanítóik által való jellemzése nagyjából fedte a valóságot. Legtöbbször a tanítók a jellemzés számára pontos kifejezéseket nem tudtak adni. Ez is indokoltá tenné a tanerőknek külön e célra való kiképzését. Nehézség az is, hogy a pedagógusban nincs mindig meg a készség a pedagógiai nézőpontról a pszichológiai nézőpontra való átállítódásra. Ugyanis a pedagógus befolyásolni akar, a pszichológus feladata annak észlelése, ami van.

A megfigyelés mellett a kísérlet a másik megismerési módszer. Utóbbival kapcsolatban rámutat arra, hogy „nem a próbák elvégzésekor a vizsgálati személy által elért teljesítmény maga, hanem az ezekből levont következtetés adja az embermegismerést.” A mennyiségi és minőségi megfigyelések igen alapos szaktudást igényelnek. A féltudás e téren igen veszedelmes.

A teszt (próba) szerinte „oly lélektani kutató eljárás, amely kísérleti úton méri az egyén képességeinek vagy tudásának fokát vagy pedig észleli az egyén sajátosságait.” Vannak tehát: 1. ismeretpróbák, tudáspróbák, tantárgytesztek; 2. képességvizsgáló próbák; 3. észlelő, diagnosztikai, karakterológiai, ösztönlélektani stb. próbák. Mindegyik lehet tömegpróba vagy egyszerre csak egy személyen végrehajtható próba.

Az ismeret- és tantárgytesztek valók a szerző szerint leginkább a pedagógusok kezébe. Kár, hogy hazánkban nem nagyon terjedtek el. Ezzel kapcsolatban az osztályozásról ír igen megszívlelendő módon. Hogy pedig minden ily vizsgálat elvégzése és értékelése mennyi elméleti és gyakorlati ismeretet kíván, arra például a Rorschach-vizsgálatot és annak értékelését említi meg a próbák harmadik csoportjában. Ezzel eljut ahhoz a következtetéshez, hogy ezért a tesztvizsgálatot ne bízzuk a tanerőkre. A megfigyelést viszont igen jól elvégezhetik. E két mód nem teszi egymást feleslegessé, inkább kiegészíti.

A szerző a tesztmódszer mellett foglal mégis állást, amikor annak

három előnyéről szól a megfigyeléssel szemben. Ugyanis a teszt: 1. pontosabb, 2. abszolútabb, 3. tárgyilagosabb. Elismeri azonban a megfigyelés nagy jelentőségét is. Végző következményként e megállapítást adja: a tesztvizsgálat a pszichológusok és a laboratóriumok dolga, a megfigyelés ellenben az iskoláké.

A dolgozat hátralévő részében a megfigyelésről szól részletesebben. A teljesen szabad, vagy a teljesen kötött megfigyelést nem tartja helyesnek, a kettő között van a helyes megfigyelési módszer.

A szerző logikusan elhatárolja egymástól e két módszert, pontosan megadja, hogy melyik kinek a feladata. A megfigyelés a tanerők dolga, a teszt-módszer alkalmazása a laboratóriumoké. Érdekes, hogy míg az előbbi használatát a laboratóriumokban helyénvalónak találja (igaz, hogy inkább csak a tanítók eredményeinek igazolására), addig a másik módszert csaknem kizárólag a laboratóriumok számára tartja fent.

Dr. Garai József.

Az Athenaeum ifjúsági könyvei. — Az Athenaeum a most elmúlt karácsonyra és azutánra három érdekes, színes és egyéb illusztrációval bőven ékesített könyvvel ajándékozta meg az egészen kicsi és a nagyobbacská gyermekeket. Az előbbieket számára valók *Gyulai Pál gyermekmeséi*. Györgyi György művészi képeivel megelevenednek és a kicsinyek képzeletét foglalkoztatják a rút farkas Barkas, az égszakadástól-földindulástól menekülő kis tyúk, a pálcán lovagló Géza úrfi, a Szél úrfival fogadó öreg Nap és a többi. — A másik kötetben Anderson legszebb meséit nyújtja *Ritók* Emma művészi fordításában az ifjúságnak az Athenaeum. Ebben a kötetben is színes képekkel és rajzokkal kísérve kelnek életre az anderseni álomvilág felejthetetlen alakjai: Bodza anyóka, az állhatatos ólomkatona, a Hókirálynő, meg a Borsóhercegnő. — Cserkészlányok, leventelányok bizonyára örömmel fognak lapozgatni *Geöcze Anna Viola első táborozása* című könyvében. Egy leánytábor vidám élete a hátere a való életből vett kis regénynek. Ott látjuk a boldog csapatot a szabad természetben, a falu népeért való áldozatos munkában s csillagos éjszakákon, tábortüzek lobogásában. A közösségi gondolat, a magyar föld, a magyar nép mély szeretete adja meg az alaphangját az érdekes történetnek. A gazdag függelék a tábori munkák százféle változatára tanítja meg a táborozásra készülő fiatal leányokat. *Geöcze* Erzsébet illusztrálta a szép kötetet.

H I R E K

Folyóiratunk 56. évfolyamába lépett. Kevés magyar folyóirat tekinthet vissza ilyen tisztos multra. Ez a hosszú mult legfőképpen elődeink érdeme s minket arra kötelez, hogy rendíthetetlen kitartással haladjunk tovább a megadott nyomokon. Először is egy képzői vagy liceumi tanárnak sem szabad lennie, aki nem tagja egyesületünknek. Ha még volnának ilyenek, kérjük az intézetek igazgatóit, figyelmeztessék őket a tanítóképző-int. tanárok közössége iránti kötelességükre. Azután szeretnők, hogy a nyugdíjasok se tagadják meg egyesületünket. Jól tudjuk, hogy a nyugdíjasnak kevesebb az illetménye, tagdíjat fizetnie nehezebb. Ezért a dec. 14-iki elnökségi és választmányi gyűlés úgy határozott, hogy a nyugdíjasok a felét fi

zetik a mindenkori tagdíjnak. — Másodszor kérünk mindenkit, intézeteket, előfizetőket és tagokat, szíveskedjenek az 1943-ra esedékes előfizetési és tagdíjakat, vagy azoknak legalább az év első felére eső részét folyóiratunk ezen számához csatolt postai befizető-lap felhasználásával beküldeni. — Harmadszor az anyagi kötelezettségek kiegyenlítése mellett folyóiratunk szellemi támogatásáról se feledkezzünk meg. Rövidebb, tömören írt cikkeket, rövidrefogott könyvismertetéseket, intézeti híreket szívesen lát a szerkesztő.

Kinevezés. — A közokt. miniszter *Maróti Lajosné Rostás Gizellát* az áll. tanítóképző-int. tanárok létszámába helyettes tanárrá kinevezte és szolgálattételre a győri áll. tanítónőképző-intézethez osztotta be (115.063—1942. VI—3. üo. sz.).

Áthelyezés. — A közokt. miniszter *Badicz Károlyt*, a szolnoki áll. polg. iskolánál szolgálatot teljesítő okl. tanítóképző-int. tanárt, továbbá *Mátyás Ferenc* marosvásárhelyi áll. tanítóképző-int. tanárt a csáktornyai áll. tanítóképző-intézethez helyezte át.

Nyugdíjazás. — A közokt. miniszter *Tanács Imre* c. igazgatót, a győri áll. tanítónőképző-intézet tanárát saját kérelmére nyugalomba helyezte. Több áll. intézetben fejtett ki buzgó és eredményes munkásságot s a győri intézetet az igazgató-változás idején hosszabb ideig igazgatta. Öszintén kívánjuk, hogy egészségben és békében eltöltendő sok-sok év jutalmazza tanítóképzésünk érdekében kifejtett közösségi tevékenységét!

Személyi hírek, előadások. — *Ferenczi István*, a XII. ker. áll. tanítóképző gyakorlóiskolájának tanítója *Az írás-olvasás tanítása a falusi iskolákban* címen időszerű, hézagpótló munkát írt, melyet Kókai Lajos bpesti könyvkiadó adott ki. Ára 6 P. — *Hortobágyi Tibor*, szolgálat-tételre a közokt. minisztériumba rendelt tanár az 1942. év folyamán a Kir. Magyar Természettudományi Társulatban a következő előadásokat tartotta: *Vízvirágzás a Szent Anna-tavon; Adatok a Szent Anna-tó augusztusi ptytoplanktonja ismeretéhez; Flagellaták Kaposvárról; Újabb adatok a Tisza „Nagyfő” holtága ptytoplanktonjának ismeretéhez III.* — *Váradai József* tanügyi tanácsos, c. igazgató *Iskolaszervezettan-ának* megjelent a 4. kiadása, ugyancsak az ő fordításában igen izléses kiadásban a Studium könyvkiadó megjelentette *Széchenyi Intelmeit*. Mind a két könyvről közelebről ismertetés jelenik meg közlőnyünkben.

Irodalmi szemle. — *Lehoczky Egyed: A módszer kérdése az evangélikus vallástantásban.* (Protestáns Tanügyi Szemle, 16. évf. 12. sz.) — *Somorjai László: Új szemlélet a középiskolai testnevelésben.* (U. o.) — *Dr. Tóth B. Zoltán: A vezetőegyeniségek felismerése, jellemzése és kiválogatásának módszere a leventeifjúság körében.* (Levente, 3. évf. 12. sz.) — *Mesterházy Jenő: Csegey Gusztáv emlékezete* (Protestáns Szemle, 51 évf. 9. sz.) — *Hortobágyi Tibor: Moszatok a Szent Anna-tóból* (Acta Biologicae Szeged); *Flagellaták Kaposvárról* (Botanikai Közlemények); *Újabb adatok a Tisza „Nagyfő” holtága fitoplanktonja ismeretéhez II.* (Botanikai Közlemények) — *Adatok a Balaton fonyódi júliusi mikrovegetációjához* (Botanikai Közlemények) — *Két ritka növényrendellenesség a Hargitából* (Székelység); — *A mikrofotografálásról* (Diák Foto). — *Padányi-Frank Antal: A tanítói küldetésstudat és a „Harmincadik” c. film* (Néptanítók Lapja, 75. évf. 24. sz.); — *Dr. Simonyi Kálmán: A helyiérték szemléltetése* (U. o.); — *Váradai József: Széchenyi nemzetiségvédelmi aranybálya* (Láthatár, 1942. dec. sz.); — *Gróf Széchenyi István élete vallomásainak tükrében* (A Széchenyi-év c. díszműben).

Betöltendő tanári állás. — A szarvasi ev. leányliceum-tanítónőképző-intézetben az iskolafenntartó egyházi főhatóság testnevelési tanári állást szervezett. Ev. vagy ref. vallású okl. testnevelő tanárok kérvényükkel az intézet igazgatóságához forduljanak.

Bemutató tanítások a bpesti intézetekben. — A vitéz Fraknóy József tanker. kir. főigazgató által kezdeményezett, a tanítás módszerére és a nevelési eljárásokra serkentőleg ható bemutató tanítások a jelenlegi isk. évben sem maradnak el. Az első ilyen tanítás nov. 26-án a bpesti II. ker. rk. tanítónőképzőben folyt le, ahol M. Szalay Eugénia szerzetesnővér a IV. osztályban a neveléstan köréből az *akarát neveléséről* tanított. Tanítását gondolatébresztő megbeszélés követte. Az isk. év folyamán még két bemutató tanítás fog elhangzani. Gyurjács András, a XII. ker. áll. tanítóképző tanára a nemzeti történet és M. Richter M. Sarolta, a IV. ker. rk. tanítónőképző igazgatója az alkotmánytan egy-egy módszeres egységét fogja a tanker. főigazgatóság által később megjelölt időben feldolgozni. A bemutató tanításokon a vonatkozó szakcsoport tanárain kívül a bpesti intézetek igazgatói vesznek részt. Az összes intézetek szaktanárai számára rendezett ilyen bemutató tanításokon kívül minden intézet a maga szűkebb körében is tart tanévenként 2—3, a nevelői gondolkodás elmélyítésére alkalmas mintatanítást. Kétségtelen azonban, hogy ez a termékenyítő és szükséges kezdeményezés újabb terhet jelent a tanárság számára, mert bizonyos, hogy egy-egy ilyen kiállítás a szaktársak bíráló szeme elé nem kis mértékben teszi próbára a tanításra vállalkozók idegeit.

A budapestvidéki tankerületi igazgatók és tanulmányi felügyelők tanfolyama. — A közokt. miniszter a bpestvidéki tankerület intézeteinek igazgatói és tanulmányi felügyelői részére 1942. évi dec. 4—5-én tanfolyamot rendeztetett. A tanfolyamnak nem Budapesten lakó résztvevői uti-kölségmegtérítést és napidíjat, összes résztvevői a zsámbéki kirándulásra uti-kölségmegtérítést kaptak. A tanfolyam első napjának előadásai a II. ker. áll. tanítónőképzőben folytak le. A megnyitás után *Medgyesi Marida* a magyar nyelv és irodalom tanításának időszerű kérdéseiről adott elő. További előadások voltak: *Váczy Ferenc: Honvédelmi ismeretek tanítása a liceumban és a tanítóképzőben; Kishonti Barna: Az ének és karének anyagbeosztása a liceumban; dr. Sipos Sándor min. titkár: A nemzetiségi kérdés; Medgyesi Marida: A lányleventeképzés; Tulit Péter: Leventeképzés és leventecsapat-parancsnoki kiképzés a liceumban, illetőleg a tanítóképzőben; Barabás Tibor: A benyújtott időszerű kérdések és a tanítóképzők ügyvitelének megbeszélése.* A tanfolyam második napja Zsámbékon folyt le. A történelemből bemutató tanítást tartott *Radich M. Chrisostoma* rk. tanítónőképző-int. tanár. A tanfolyam hallgatói megtekintették a zsámbéki rk. tanítónőképző-intézetet és a nagy műbecsű templomromot.

Decemberi taggyűlés. — Egyesületünk ezévi harmadik taggyűlését dec. 14-én a II. ker. áll. tanítónőképző-intézetben tartotta. Előzően az elnökség és a választmány folyóügyekkel foglalkozott. A taggyűlésen dr. Csada Imre c. igazgató, az ismert fizika-tanár *Gyakorlatiasság a természet-tan tanításában* címen tartott igen nagy érdeklődéssel kísért előadást.

Intézeti hírek. — A *székesfehérvári* Ferenc József Nőnevelő Intézet r. k. liceuma és tanítónőképzője gyakorló népiskolájával s az intézet többi iskolatípusával közös ünnepséget rendezett november 15-én a hadbavonultak hozzátartozóinak felsegítésére a Szent István teremben. Az ünnepség keretében Bárdos *Istené az áldás* c. kánonját énekelte a II. honvéd. gy. e. zenekarának kíséretével a liceum és tanítónőképző énekkara, mely után Borz M. Lerina *Örvények fölött* c. négyfelvonásos színdarabját adták elő

az intézet összes iskolatípusainak növendékei. Az előadás sikerét legjobban igazolja az a körülmény, hogy 800 P 16 fillért adhatott át az intézet a Bajtársi Szövetség Vezetőségének kiosztásra. — A *kiskunfélegyházi* áll. tanítóképző-intézetben december hó 6-án jól sikerült Honvéd-estet rendeztek a hadbavonultak hozzátartozóinak karácsonyi segélyezésére. Az ének-, zene-, tánc- és előadós számokat a Constantinum róm. kat. tanítónképző és az áll. tanítóképző, valamint a helybeli zászlóalj karpaszományosai közösen adták. Az ünnepi beszédet a Kormányzó Úr névestélye alkalmából Kiskunfélegyháza polgármestere mondotta. Az előadáson a nemes célra 2.400 pengő folyt be. — Ugyancsak a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző növendékei a Vöröskereszt javára 1642 drb. cigarettát, 37 csomag dohányt, 168 drb. könyvet, imakönyvet, folyóiratot s 130 különféle használati tárgyat adtak össze. Az intézetben dr. Györffy Aladár hittanár vezetésével regőcsoport alakult és a magyar népi hagyományokat felújító műsorszámaival szép sikerrel kezdte meg szereplését a tanyai népművelés keretében.

Értekezések és egyéb közlemények az előző isk. évi évkönyvekben. — Többször megismételt kérésünkre 31 intézet, tehát a tanító(nő)képzők és liceumok 35%-a küldötte meg szerkesztőségünknek az 1941-42. isk. évről szerkesztett évkönyvét. A rendelkezésünkre bocsátott évkönyvekben a következő értekezések, s egyéb közlemények jelentek meg. *Dr. Kovács János; Tanyai kirándulás* (Bp. XII. ker.); *Fraknoi Vilmos: Széchenyi emlékezete intézetünkben*; *Marczelly Kornél: Kovács Ernő (Pápa, áll.)*; *Garam Melánia: A tanítónképző és a szülői ház együttműködése a nemzetnevelés szolgálatában* (Zombor, áll. tanítónő); *100 éves az esztergomi tanítóképző*; *Füty Imre: Szociális nevelés a tanítóképző-intézetben* (Esztergom, rk. tanító); *dr. Halmos Mihály: Tartsd meg, Isten, Szentatyánkat!*; *Szentgyörgyi József* (Eger, rk. tanító); *dr. Becker Vendel: A katolikus kántortanítók javadalmának megosztása* (Szeged, rk. tanító); *Timaffy László: Refugiум* (vers); *dr. Pongrácz Alajos: Árpádházi Boldog Margit alakja régi olasz legendagyűjteményekben*; *Galavits M. Geraldine: Német és francia nyelvű Margitlegendák*; *Szabó M. Erika: Sors vagy jellem* (Bp. XI. ker. rk. tanítónő); *Szent Péter szikláján*; *M. Benes M. Anna dr.: Széchenyi*; *M. Bárány M. Irén dr.: Találkozunk!* (Eger, rk. tanítónő); *Tarda Jenő: Tartsd meg Isten Szentatyánkat!*; *Heitler M. Chrystophora: Mely elvek alkalmazása biztosítja a nevelő számára a tekintélyt?*; *Nádler István: A tanár személyi tulajdonságainak fontossága az oktatásban* (Esztergom, rk. tanítónő); *Öszentsége XII. Pius pápa*; *† gróf Zichy Gyula kalocsa-bácsi érsek*; *Bali Mária Ildefonsa: A Miasszonyunk-Leánynevelőintézet célkitűzései az első magyar iskolai évben* (Szabadka, rk. tanítónő); *Farkas István: Magyarok pápája* (Kisvárd, rk. tanítónő); *Szabó M. Celesta: A magyar nyelv és irodalom, mint az esztétikai nevelés eszköze* (Miskolc, rk. tanítónő); *XII. Pius*; *Györgyi János: A szociális nevelés* (Székesfehérvár, rk. tanítónő); *Tóth László: Szentatyánkért esdeklünk...* (Veszprém, rk. tanítónő); *XII Pius pápa*; *dr. Hernádi Mihály: Az ifjúság testi és lelki nevelése* (Kassa, leánylic.); *Tartsd meg Isten Szentatyánkat!...*; *1842—1942.* (Szatmárnémeti, rk. tanítónő); *Petres Kálmán: Iskoláink hivatása* (Gyergyószentmiklós, rk. leánylic.); *Te Péter vagy...!*; *Széchenyi, a nemzet tárosa* (Ungvár, gk. tanítónő); *Új korszak küszöbén* (Komárom, ref. tanító); *dr. Csoknyay József: Gróf Széchenyi István*; *Rozsondai Károly: Emlékezés Reményik Sándorra*; *Kuszák István: A hűség ünnepe* (Sopron, ev. tanító); *Szabó Judit: Széchenyi István*; *Weress Margit: Reményik Sándor*; *Szabó Judit: 25 év* (Székelyudvarhely, ref. tanítónő); *Kiss Sándor ny. igazgató* (Szarvas,

ev. tanítónő); *Magyar iskola 1942-ben* (Miskolc, izr. tanítónő); Mellau Márton: *Svetits Mátyás az intézet névadója és a Debreceni Keresk. és Ipar-kamara első elnöke* (Debrecen, rk. tanítónő).

Háborús munkaátalány és a családi pótlék emelése. — A m. kir. minisztérium 6.500/1942. M. E. számú rendeletével a tényleges szolgálatot teljesítő tisztviselőket (beleértve a nem-állami tanszemélyzetet is) a háborús többletmunka díjazásaként háborús különmunkaátalányban és családi pótlék-emelésben részesíti. Az I—III. fiz. osztályba tartozó tisztviselők ilyen munkaátalányban nem részesülnek. A különmunkaátalány a IV. V. és VI. fiz. osztályban havi 60 P, a VII., VIII. és IX. fiz. osztályban havi 50 és a X. és XI. fiz. osztályban havi 40 P. Az 1942. okt. 1. napjától járó munkaátalány negyedévenként előzetes részletekben esedékes és annak az évnegyednek a végén szűnik meg, amelyben az alkalmazott utoljára teljesített tényleges szolgálatot. A katonai szolgálatot teljesítő tisztviselők részére, amennyiben katonai szolgálatuk alatt polgári járandóságban részesülnek, a polgári állásuk után járó munkaátalány katonai szolgálatuk alatt is jár. — A tisztviselőket a velük közös háztartásban élő feleségük után az 1942. évi okt. hó 1. napjától kezdve havi 48 P családi pótlék illeti meg. Ha azonban a feleségnek a családi pótlék havi összegét elérő bármilyen keresete, nyugdíja, vagy más járandósága van, részére családi pótlék nem jár. A családi pótlék az első két gyermek után egyenként havi 48 P, a harmadik gyermek után havi 58, a negyedik után 68, az ötödik és ezen felüli gyermek után egyenként 78 P. A gyermek után járó családi pótlék szempontjából okt 1-től kezdve a gyermeket akkor kell ellátottnak tekinteni, ha bármely forrásból származó jövedelme havonként az 50 P-t eléri vagy meghaladja. — A minisztérium rendelete a nyugdíjas tisztviselők családi pótlékát is lényegesen felemelte s ezzel a nyugdíjasokon ejtett fájdalmas sebre írt szolgálatot. A nyugdíjasok családi pótléka a nyugdíjas szolgálati idejéhez igazodik. A nyugdíjas a vele közös háztartásban élő feleség után, ha szolgálata 15 évnél kevesebb volt, havi 26,5 P; ha 15 év, de 25 évnél kevesebb, havi 33,5 P; ha 25 év, de 35 évnél kevesebb 38,5 P; végül ha 35 vagy ennél több év, havi 43 P családi pótlékban részesül. A gyermekek után a nyugdíjasnak az előbb részletezett szolgálati idő szerint a következő családi pótlék jár: az első két gyermek után egyenként havi 26,5, 33,5, 38,5 és 43 P; a harmadik gyermek után 32, 40,5, 46,5 és 52 P; a negyedik gyermek után 37,5, 47,5, 54,5 és 61 P; az ötödik és ezen felüli gyermek után egyenként 43, 54,5, 62,5 és 70 P. — A tisztviselő-társadalom hálás szívvvel fogadta helyzetének javítását. A kormányt ezúttal is, mint az előző fizetésjavításban, szociális, vagy mint egyes napilapok írták, biológiai szempontok irányították. A nyugdíjasokat azonban fájdalommal töltötte el, hogy, dacára a megélhetés nagymértékű drágulásának, nem részesültek mindenkire kiterjedő segítségben. Azt is fájlatják, hogy családi pótlék szempontjából még mindig különbség van tényleges és nyugdíjas tisztviselő családi pótléka között. A nyugdíjasok azt állítják, hogy az ő családtagjaik eltartása és neveltetése sem kerül kevesebbe, mint a ténylegeseké.

Ötödéves növendékek tanítói gyakorlatra bocsátása. — Az ország-szerte fellépő tanítóhiány a legfelsőbb hatóságot különleges intézkedésekre kényszeríti. Ilyen intézkedés a közokt. miniszternek 33.200/1942. számú rendelete. Eszerint a tanítóképző-intézetek ötödéves növendékeit, írásban előterjesztett kérésükre, 1943. febr. hó 1-től kezdődően tanítói gyakorlatra lehet bocsátani. A népiskolákat, ahol a jelentkező növendékek tanítani

fognak, a közokt. miniszter jelöli ki. A kiküldöttek fogadalmat tesznek s a helyettesítéssel ideiglenesen megbízott tanítói illetményeknek megfelelő járandóságot kapnak, mégpedig a nyári szünet alatt is. Kár, hogy a gyakorlatra bocsátott növendék tanítói gyakorlatának ideje alatt is köteles elbocsátó intézetében tandíjat fizetni. A munka is, amely reávar, igen terhes. A szükséghez képest megrövidített tanítási anyaggal kell tanítani s az isk. évet jún. 10-én kell befejeznie, hogy aztán jún. 15-én egy háromhetes tanfolyamon résztvehessen, mely a képesítő vizsgálatra előkészíti. A képesítőt megelőzően szeptember hó első hetében az V. osztály tanítási anyagából osztályvizsgálatot kell tennie s csak ennek sikeres letétele után fog képesítő-vizsgálatra állhatni. — Íme, egy újabb módja a tanítóhiány enyhítésének. A tanítóhiányt végleg megszüntetni azonban csak a tanítói fizetéseknek a tanítói munka roppant nehézségeihez mért megjavításával lehet.

Néhány adat a közokt. költségvetésből. — A két áll. kiseduvónó-képző-intézetben az oktatást ellátók száma: egy igazgató személyhez kötötten az V. fiz. osztályban, egy igazgató a VI. fiz. osztályban, 15 rendes tanár, 6 helyettes tanár, egy tanító és 8 mintaóvónő. — A különböző iskoláknál a testnevelési tanárok száma 305; ebből 248 rendes tanár és 57 h. tanár. — Az állami népisk. tanítók száma: 19.189. A VII. fiz. osztályban van 1130 tanító s 2121 helyettes tanító működik középisk. gyakornoki illetményekkel.

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1940. év I. és II. felére Klug K. György; az 1940., 1941. és 1942. év I. és II. felére dr. Búzás László; az 1941. év I. felére Lovász János, Nagy Vilmos, dr. Cseh Arnold és Fónay Tibor; az 1941. év I. és II. felére dr. Fiala Endre; az 1941. év II. és az 1942. év I. és II. felére Szemes Gábor; az 1941. és 1942. év I. és II. felére dr. Kovács Eszter; az 1942. év I. felére Galló Pál, Adám Zsigmond, Szomborné Szántó Lenke és Straub Ferenc; az 1942. év II. felére Barabás Tibor, Csekő Árpád és dr. Uherkovich Gábor; az 1942. év I. és II. felére Berényi Irén, Kovács Ernő, a nagyváradai rk. óvónőképző-intézet, Osváth Ferenc, Grynaeus Ida, Maurer Mihály, Vargháné Erdélyi Olga, Flóra Sándor, Zrinyi Aladár, Frigyes Béla, Éber Rezső, Domokos Pál Péter, Tanai Antal, Tóth Gyula, dr. Szakál János, dr. Kiss Lajos, dr. Garai József, Vágó Elemér, dr. Szilágyiné Puska Piroska, B. Braun Angela, dr. Hortobágyi Tibor és Jombart Adél; az 1942. és 1943. év I. és II. felére Barabás Endre és Abkarovits Endre; az 1943. év I. felére dr. Jelitainé Lajos Mária, Nemes János, Hamar Gyula, Váradi József és Marczally Kornél; az 1943. év II. felére Szántó Károly; az 1943. év I. és II. felére Bácsfalvy Antal, Kövessy Jenő, Mesterházy Jenő, dr. Padányi-Frank Antal és Molnár Oszkár; az 1941. év II. és az 1942. év I. felére Mácsay Károly; az 1942. év I. és II. és az 1943. év I. felére dr. Mezösi Károly. Bp., 1942. dec. 16. *Frigyes Béla* pénztáros.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.